

Skolundersökningen om brott 1995–2011

Teknisk rapport

Skolundersökningen om brott 1995–2011

Teknisk rapport

Rapport 2013:4

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan laddas ner från Brå:s webbplats, www.bra.se

Produktion:

Brottsförebyggande rådet, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm. Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75,
e-post info@bra.se
Brå på Internet www.bra.se

Författare: Kerstin Nelander

© Brottsförebyggande rådet 2013
ISSN 1100-6676
URN:NBN:SE:BRA-493

Innehåll

Förord	5
Inledning	6
Undersökningen i korthet	7
Undersökningens utformning	8
Population och urval.....	8
Undersökningens genomförande	9
Några metodologiska problem.....	9
Enkätens frågeinnehåll	15
A. Bakgrundsfrågor	16
B. Utsatthet för brott	17
C. Delaktighet i brott och problembeteenden	20
D. Frågor om familj, skola, kamrater och fritid	22
E. Frågor om inställningar och attityder	31
F. Risktagande, spänningssökande, psykiskt välbefinnande och rädsla för brott.....	34
G. Ungdomarnas inställning till enkäten	36
Tillgänglighet	36
Referenser	37
Bilagor	39
Bilaga 1. Tabeller	39
Bilaga 2. Missivbrev till rektor (2011 års undersökning)	41
Bilaga 3. Information till klassföreståndare (2011 års undersökning)	43
Bilaga 4. Enkät (2011 års undersökning)	45

Förord

Ungdomsbrottslighetens omfattning och utveckling är en viktig och återkommande fråga i samhällsdebatten. Att så väl som möjligt beskriva ungdomars brottslighet är därför viktigt för Brottsförebyggande rådet. Brå ansvarar sedan år 1999 för Skolundersökningen om brott (SUB), i vilken elever i årskurs nio anonymt uppger sina erfarenheter av brott. Mellan 1995 och 2005 genomfördes undersökningen vartannat år. Därefter har den genomförts vart tredje år. SUB ger bland annat underlag till att bedöma utvecklingen av brott och andra problembe- teenden bland elever i årskurs nio. Innehållet i undersökningen är omfattande, och syftet med denna rapport är att ge en beskrivning av undersökningens ge- nomförande och innehåll. Målgrupp för rapporten är läsare med specialintresse i de metodologiska aspekterna av undersökningen. För de senaste resultaten från undersökningen hänvisas till Brå-rapporten 2013:3. Rapportens författare är Kerstin Nelander, utredare vid Brå.

Vi vill rikta ett stort tack till alla skolledare och lärare som hjälpt oss att ge- nomföra undersökningen och självfallet också till alla ungdomar som delgett oss sina erfarenheter.

Stockholm i februari 2013

Erik Wennerström
Generaldirektör

Annika Eriksson
Enhetschef

Inledning

Sedan år 1995 har det i Sverige genomförts återkommande riksrepresentativa skolundersökningar där elever i årskurs nio anonymt får besvara frågor relaterade till sina erfarenheter inom en rad olika områden, bland annat egen brottsaktivitet, andra problembeteenden (till exempel skolk) och utsatthet för brott. År 1995 och 1997 gjordes undersökningarna vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet. Mellan 1999 och 2011 har undersökningarna genomförts av Brottsförebyggande rådet, Brå (se Ring 1999, Brå 2000, Brå 2003, Brå 2005, Brå 2006, Brå 2010 och Brå 2013). Mellan 1995 och 2005 genomfördes undersökningen vartannat år och därefter vart tredje år. Den senaste datainsamlingen ägde rum år 2011. Det övergripande syftet har varit att beskriva utvecklingen av andelen unga som deltagit i brott eller andra avvikande beteenden samt beskriva utvecklingen av andelen unga som utsatts för brott.

Denna typ av självdeklarationsundersökningar är en viktig källa till kunskap om ungdomsbrottslighetens omfattning, karaktär och utveckling. Med hjälp av den använda metoden har man möjlighet att få en bild av den brottslighet som inte registreras. Sedan metoden introducerades i USA i slutet av 1940-talet och i Sverige i början av 1960-talet har den frekvent använts för att pröva hypoteser om varför ungdomar begår brottsliga handlingar och ibland för att studera trender i brottsligheten.¹ Med hjälp av självdeklarationsundersökningar har man möjlighet att utveckla och förbättra olika förklaringsmodeller till varför ungdomar begår brottsliga handlingar. Detta i sin tur gör det möjligt att arbeta fram mer effektiva förebyggande åtgärder.

Denna rapport beskriver hur skolundersökningarna genomförts samt vilket innehåll enkäten haft de olika undersökningsåren. Rapporten inleds med en beskrivning av population och urval följt av undersökningens genomförande. Därefter följer ett avsnitt om vissa metodologiska problem. Sedan redovisas undersökningens frågeinnehåll med fokus på förändringar och likheter i enkäten genom åren. I avsnittet presenteras de frågor som ingått de olika undersökningsåren uppdelat på olika huvudområden.

¹ Se till exempel Salmi, V. (2009) och Balvig, F. (2011).

Undersökningen i korthet

Population: Elever i årskurs nio vid kommunala och fristående skolor i Sverige.

Frågeområden: Egen brottslighet, utsatthet för brott, eget problembeteende, attityder till brott m.m.

Periodicitet: Vartannat år mellan 1995 och 2005. Därefter genomförs undersökningen vart tredje år. Den senaste insamlingen skedde 2011. Nästa insamling är beräknad till december 2014.

Urvalsram: Skolregistret (SCB).

Urvalsstorlek: Mellan 5 900 och 10 000 individer.

Datansamlingsmetod: Enkäter distribuerade av lärare.

Datansamlingsperiod: December–januari.

Undersökningens utformning

Population och urval

Syfte och population

Syftet med undersökningen är att ta fram statistiska uppgifter om självdeklarerad brottslighet, utsatthet för brott och förekomsten av andra problembeteenden bland elever i årskurs nio i grundskolan i Sverige. I populationen ingår elever inskrivna vid kommunala och fristående skolor, däremot ingår inte elever inskrivna vid särskolor och specialskolor. Från urvalet exkluderas även enskilda skolklasser med elever som kan antas ha svårigheter med att förstå enkäten på grund av läs- och skrivsvårigheter, vissa typer av funktionsnedsättningar eller språkhinder (till exempel klasser med nyanlända flyktingbarn).²

Urval

Urvalet till *Skolundersökningen om brott* (SUB) bygger på uppgifter ur Skolregistret som handhas av Statistiska Centralbyrån (SCB). Registret innehåller uppgifter om grundskolor i Sverige, som SCB samlar in på uppdrag av Skolverket. Materialet från undersökningarna som utfördes 1995 och 1997 är baserade på urval av skolklasser medan undersökningarna genomförda 1999, 2001, 2003, 2005, 2008 och 2011 är baserade på urval av grundskolor med elever i årskurs nio. Anledningen till förändringen av urvalsenhet är att uppgift om skolklasser från och med år 1999 inte längre finns tillgängliga i Skolregistret. I samtliga urvalsprocesser användes uppgift om skolklasser respektive grundskolor med inskrivna elever i årskurs åtta föregående termin då uppgifter om elever i årskurs nio inte har varit tillgängliga vid tidpunkten för urvalsdragningen. I urvalen 2005, 2008 och 2011 exkluderades skolor med färre än totalt fem elever i årskurs åtta föregående termin. Detta gjordes för att undvika att i urvalet få med ett flertal skolenheter med enbart någon enstaka elev eller mycket få elever (till exempel sjukhusskolor). Åren 1995, 1997, 1999 och 2001 utfördes systematiska urval av

² En sådan exkludering görs alltid i samråd med skolan.

SCB medan urvalen från och med 2003 har dragits av Brå. Alla skolklasser i landet sorterar efter län och klasstorlek innan urvalet dras. Antalet utvalda skolor i undersökningarna har varierat mellan 85 och 225 och antalet klasser mellan 245 och 440. En förklaring till variationen i antal är den ändring i urvalsenhet som skedde i och med 1999 års undersökning. Sammanlagt rör det sig om ett urval av mellan cirka 5 900 och 10 000 elever per undersökning.

Undersökningens genomförande

Efter urvalsdragningen kontaktar Brå de utvalda skolorna för att få uppgifter om klassbeteckningar och aktuellt elevantal. Därefter skickas ett missivbrev till rektorerna vid dessa skolor. Brevet beskriver syftet med undersökningen och att just deras skola valts ut (se bilaga 2). Själva undersökningstillfället äger rum i december månad. Skolorna får då klassuppsättningar av enkäten (till klasserna i årskurs nio) tillsammans med svarskuvert och en frankerad svarsbrevpåse samt instruktioner till klassföreståndaren (bilaga 3). Klassföreståndarna distribuerar enkäterna till respektive elev, som under lektionstid i klassrummet och under anonymitet besvarar enkäten.³ På enkäten framgår tydligt att eleven inte ska uppge sitt namn. Varje enskild elev får dessutom ett anonymt svarskuvert att lägga den ifyllda enkäten i, och som eleven själv klistrar igen. Lärarna uppmanas också att ge elever som är frånvarande vid det ordinarie undersökningstillfället möjlighet att besvara frågeformuläret senare. De sena svaren skickas till Brå i en förfrankerad ”uppsamlingspåse”. Mellan tre och åtta procent av samtliga deltagande besvarade enkäten vid ett senare tillfälle. I allmänhet inkom dessa enkäter inom någon vecka efter det ordinarie undersökningstillfället.

Några metodologiska problem

Vid denna typ av undersökningar finns ett antal metodologiska problem som man bör beakta vid tolkningar av svaren.

Problem med urval

Det råder en viss diskussion om huruvida det skulle kunna vara ett problem att använda skolorval. Kritiken är att man inte fångar upp de elever som till exempel inte går i skolan över huvud taget. Det har hävdats att dessa ungdomar tenderar att begå fler brott än de som går i skolan (se till exempel Shannon 2006, Hagan och McCarthy 1997, Cernkovich m.fl. 1985). I studien ingår kommunala och fristående grundskolor med elever i årskurs nio. Särskolor och specialskolor ingår inte. Urvalen kan sägas syfta till att ge en bild av situationen bland ungdomar i 15-års ålder som går i den så kallade ”vanliga” grundskolan. I urvalen 2005–2011 exkluderades som nämnts skolor med färre än totalt fem elever i årskurs åtta föregående termin. Det är i viss mån oklart hur mycket detta påverkar jämförbarheten med tidigare år, men sannolikt är denna påverkan tämligen begränsad, eftersom det är en mycket liten andel ungdomar som går i sådana skolor.⁴

Externt bortfall

Vid undersökningar där man använder sig av självrapportering är bortfallet, som ofta är selektivt, generellt sett ett problem. Information om bortfallet, urvalsstor-

³ Tidigare forskning har inte kunnat påvisa några signifikanta skillnader i svarsbeteende beroende på om lärare eller om undersökningspersonal delar ut enkät (Bjarnason 1995).

⁴ År 2011 gick 0,2 procent av samtliga elever i skolor med färre än fem elever (enligt urvalsramen).

leken och antalet svarande i skolundersökningen presenteras i tabell 1.⁵ Bortfallet i skolundersökningar består huvudsakligen av elever som av någon anledning är frånvarande från skolan vid undersökningstillfället, men det kan också bestå av hela skolor eller klasser som valt att inte medverka i undersökningen. Beräknat utifrån elevantalet i de medverkande klasserna varierar bortfallet mellan 4,8 procent (1995) och 18,6 procent (2008). År 2011 uppgick bortfallet i klasserna till 14,7 procent. Om samtliga elever i icke-medverkande skolor och klasser inkluderas varierar bortfallet i stället mellan 4,8 procent år 1995 och 21,8 procent år 2011.⁶

Tabell 1. Beskrivning av bortfall i skolundersökningarna 1995–2011.

År	Urval skolor	Antal svarande skolor	Bortfall skolor (%)	Urval klasser	Antal svarande klasser	Bortfall klasser (%)	Urval elever	Elever i svarande klasser	Deltagande elever	Bortfall i klasser (%)	Bortfall totalt (%)
1995	225 *	225	0,0	246	246	0,0	5 901	5 901	5 618	4,8	4,8
1997	223 *	217	2,7	245	239	2,4	5 932	5 784	5 265	9,0	11,2
1999	85	84	1,2	317	305	3,8	7 089	6 936	6 003	13,5	15,3
2001	133	125	6,0	440	408	7,3	9 992	9 436	8 203	13,1	17,9
2003	109	104	4,6	357	336	5,9	8 149	7 782	6 692	14,0	17,9
2005	107	101	5,6	409	371	9,3	9 386	8 629	7 449	13,7	20,6
2008	110	109	0,9	390	380	2,6	8 654	8 465	6 893	18,6	20,3
2011	119	113	5,0	376	347	7,7	8 301	7 604	6 490	14,7	21,8

* Notera. År 1995 och 1997 var urvalsenheten klasser.

Bortfallet har ökat sedan det första undersökningsåret. Under de två första åren som undersökningen genomfördes (1995 och 1997) var bortfallet mycket lågt. Den nivåförändring som därefter ägt rum hänger sannolikt samman med förändringen av urvalsram år 1999. Förändringen innebar att samtliga klasser i den utvalda skolan ombads delta i undersökningen, till skillnad från tidigare år, då i regel endast en klass valdes ut. Såväl berörd skolpersonal som undersökningspersonal kan av olika anledningar ha ansett det lättare att administrera undersökningen i en enstaka klass än bland samtliga elever, vilket kan ha bidragit till ett lägre bortfall i de tidigare undersökningarna. De ökande bortfallsnivåerna, som också kan urskiljas i till exempel CAN:s skolundersökningar⁷, har också förklarats av att skolor i dag belastas med fler undersökningar än förut, vilket rimligtvis påverkar både viljan och möjligheterna att medverka (CAN 2011).

En grundläggande och återkommande fråga vid användning av data från frågeundersökningar är hur stor inverkan bortfallet har på resultaten. Bortfallets betydelse för resultaten beror på hur stor andel i bortfallet som har begått de olika brottsliga handlingarna som enkäten frågar efter. Ett rimligt antagande är att de elever i bortfallet som är frånvarande på grund av skolk troligtvis är mer brottsbelastade än de som inte skolkar. Samtidigt kan man inte utgå från att

⁵ Notera att år 1995 och 1997 var urvalsenheten klasser. I urvalet dessa år fanns i vissa fall ett fåtal klasser som tillhörde samma skola, vilket innebär att antalet klasser är något fler än antalet skolor, se tabell 1. Från år 1999 ändrades urvalsenheten till skolor, vilket innebär att en större andel klasser än tidigare tillhör en och samma skola.

⁶ Alla inkomna enkäter granskades före inkodning och uppenbart oseriöst ifyllda formulär sorterades bort. Dessa räknas till bortfallet. I 2011 års undersökning sorterades 2 procent av enkäterna bort på grund av att de bedömdes vara oseriöst ifyllda.

⁷ Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

samtliga av de frånvarande eleverna skolkar, elever kan exempelvis vara frånvarande på grund av sjukdom. CAN, som årligen genomför en liknande undersökning av skolelever, har tagit in skälen till varför vissa elever har varit frånvarande vid undersökningstillfället. Undersökningen visar att skolkarna utgör en minoritet av de frånvarande eleverna. Den allra vanligaste bortfallsorsaken är i stället sjukdom (ibid.).

CAN har vid två tillfällen, år 1979 och 1993, följt upp bortfallet i nationella alkohol- och drogvaneundersökningar. Resultaten visade att de ungdomar som ingick i bortfallet uppgav en högre konsumtion av narkotika än de elever som ingick i undersökningsmaterialet, men att slutresultaten inte skulle ha påverkats i någon större utsträckning (Andersson m.fl. 2000:33-34). I samband med Brås skolundersökning som utfördes år 2011 analyserades brottsbelastningen bland de elever som besvarat enkäten vid ett senare tillfälle. Analysen visade att eleverna inte uppvisade någon signifikant högre genomsnittlig brottsbelastning i jämförelse med de elever som besvarat enkäten vid det ordinarie undersökningstillfället.

Som tidigare nämnts består bortfallet delvis av hela skolor och delvis av enskilda klasser som valde att inte medverka i undersökningen. Ett rimligt antagande är att brottsbelastning och annat problembeteende i de klasser som inte deltog i undersökningen totalt sett inte skiljer sig från de klasser som deltog. Det går emellertid inte att dra några säkra slutsatser om detta.

För att undersöka vilken betydelse bortfallet kan ha på vissa av resultaten har Brå genomfört en analys av bortfallet för åren 1995, 2001, 2005, 2008 och 2011. Analysen utgick från två antaganden. Det första antagandet utgår från att andelen elever som begått en viss brottstyp är så mycket som dubbelt så hög i bortfallsgruppen än bland dem som deltagit i undersökningarna. Om exempelvis 30 procent av de svarande eleverna uppger sig ha snattat så antar man att 60 procent av eleverna i bortfallet har gjort detta.⁸ Det andra antagandet utgår från att samtliga i bortfallsgruppen har begått brottet i fråga. Det senare bör ses som ett ”värsta scenario” som inte är realistiskt, speciellt för de mer ovanliga brottstyperna. Analysen har gjorts såväl utifrån bortfallet i deltagande klasser (tabell 2) som utifrån det totala bortfallet (tabell 1B i bilaga 1). I bortfallet har även det interna bortfallet inräknats (bortfallet på enstaka frågor i enkäten), vilket är mycket lågt. Tabellerna redovisar hur brottsnivån skulle se ut för de olika åren om en dubbelt så hög andel respektive samtliga elever i bortfallet hade begått de olika brotten.

⁸ För brottstyper med en observerad nivå på över 50 procent bland de svarande innebär antagandet om dubbelt så hög brottsbelastning att samtliga i bortfallsgruppen har begått det aktuella brottet.

Tabell 2. Uppskattning av vad en större andel brottsliga i bortfallet (enligt hypotetiska antaganden) skulle ha för inverkan på vissa resultat för olika år avseende andel som begått olika typer av brott. Endast svarande klasser. Procent.***

År	Enligt data-material	Om dubbelt så många i bortfallet begått brott	Om samtliga i bortfallet begått brott
Stöldrelaterade handlingar (totalt)			
1995	66	-	68
2001	55	-	61
2005	52	-	59
2008	54	-	63
2011	45	52	53
Stöld exklusive vissa beteenden*			
1995	52	-	55
2001	41	46	49
2005	37	42	46
2008	39	47	51
2011	29	33	40
Skadegörelse			
1995	46	48	48
2001	35	40	44
2005	31	35	40
2008	32	38	45
2011	25	29	36
Våld exkl. kniv			
1995	11	12	16
2001	9	11	22
2005	9	10	21
2008	9	11	26
2011	6	7	20
Narkotika			
1995	8	9	13
2001	8	10	21
2005	7	7	19
2008	8	9	25
2011	7	8	21
Övrigt**			
1995	58	-	60
2001	56	-	62
2005	57	-	63
2008	55	-	64
2011	56	-	62

* Stöld exklusive stöld från skola, eget hem, lurat folk på pengar.

** Tjuvåkning, olovlig körning, användande av falskt ID-kort.

*** Notera: Skattningarna baseras på de icke avrundade andelarna som begått handlingarna enligt data-materialet.

Av tabell 2 framgår att utvecklingstrenderna i resultaten kvarstod för de flesta brottstyperna, även om nivåerna naturligtvis förändrades vid de olika antagandena om bortfallsgruppens brottsbelastning. Följande exempel kan ge en uppfattning om bortfallets betydelse. I 2011 års undersökning uppgav 6 procent av eleverna att de begått någon typ av våldshandling (exklusive burit kniv). Om man antar att dubbelt så många av de elever som var frånvarande vid undersökningstillfället hade begått någon våldshandling, och att dessa svar skulle ha inräknats, skulle delaktigheten i den aktuella brottstypen ha ökat till 7 procent. Om i stället samtliga i bortfallsgruppen hade begått brottet, skulle den observerade nivån öka till 20 procent. Bortfallet får således stor betydelse när det gäller ett ovanligt brott och då man antar att samtliga elever i bortfallsgruppen har begått brottet i fråga. Detta kan emellertid inte ses som realistiskt. Vid det mer verklighetstroga (men

ändå tämligen långtgående) antagandet att en dubbelt så hög andel i bortfallsgruppen har begått någon våldshandling påverkas den i datamaterialet observerade nivån i liten utsträckning.

Antagandet att samtliga i bortfallsgruppen har begått brott får mindre betydelse för mer vanligt förekommande brott, exempelvis stöld. Bland de elever som besvarade enkäten i 2011 års undersökning uppgav 45 procent att de begått någon stöldhandling. Om samtliga elever som var frånvarande vid undersökningstillfället (alternativt deltog men hoppade över de aktuella frågorna) hade begått stöldbrott och dessa svar hade inräknats, hade nivån ökat till 53 procent (se tabell 2). Bortfallets betydelse ska inte överdrivas, men kan inte heller helt försummas då man jämför resultaten. Om samtliga elever hade besvarat enkäten skulle detta i någon mån kunna påverka resultaten även om de huvudsakliga tendenserna med stor sannolikhet skulle kvarstå.

För att vidare undersöka bortfallets fördelning och således de svarande skolklassernas representativitet, har Brå även analyserat fördelningen av kommungrupp och huvudman i undersökningarna (se tabell 2B och 3B i bilaga 3). Då information om huvudman inte finns tillgänglig för undersökningarna utförda 1995 och 1997 har dessa två år uteslutits ur analysen. Som framgår av analysen av kommungrupper är fördelningen i urvalet och fördelningen i de svarande klasserna snarlika. När det gäller huvudman syns en trend med en ökande andel fristående skolor i urvalet. Det rör sig om en reell ökning på samhällsnivå då antalet fristående grundskolor i Sverige mer än fördubblats från läsåret 1995/96 till läsåret 2010/11.⁹ Som framgår av tabell 3B i bilaga 1 hör 21 procent av de svarande klasserna till fristående skolor. Det kan jämföras med urvalet, där andelen fristående skolor var 20,7 procent.¹⁰

Ser man på svarsandelarna i klasser tillhörande kommunala respektive fristående skolor visar det sig att bortfallsnivån var något högre i de fristående skolorna under perioden 1995–2005, medan situationen var den omvända 2008 och 2011. Skillnaderna är emellertid små.

Internt bortfall

Flertalet av frågorna har givna svarsalternativ med så kallade kryssvar, så att elever med exempelvis skrivsvårigheter slipper uttrycka sig skriftligt. Antalet öppna frågor är få, för att om möjligt bidra till att hålla det interna bortfallet på låg nivå. Internt bortfall uppstår då vissa frågor i ett frågeformulär lämnas obesvarade. Det kan dels bero på att frågorna berör känsliga uppgifter, men det kan även bero på att vissa elever har svårt att uttrycka sig skriftligt eller har svårt att förstå frågorna. Generellt ligger det interna svarsbortfallet för frågor med fasta svarsalternativ på en förhållandevis låg nivå i dessa undersökningar medan de öppna frågorna har ett högre internt bortfall. En fråga med relativt högt internt bortfall är den om föräldrarnas yrke (det interna bortfallet låg här på 11 procent år 2008).¹¹ Även i andra undersökningar har information om föräldrars yrke uppvisat förhållandevis högt internt bortfall (Lindström 1993). Frågorna som relaterar till egen brottslighet och utsatthet för brott har ett förhållandevis lågt internt bortfall¹², däremot är det ett visst internt bortfall på följdfrågorna till utsatthet för brott. Detta bortfall beror på att respondenterna ofta valt att kryssa i flera svarsalternativ.

⁹ <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/fristaende-skolor/snabbfakta-om-fristaende-skolor-1.120820>. Hämtad den 3 oktober 2012.

¹⁰ I den totala urvalsramen uppgick andelen fristående skolor till 25 procent.

¹¹ I 2011 års undersökning kodades inte föräldrarnas yrke in.

¹² Forskning har visat att ett visst internt bortfall inte tenderar att ha någon nämnvärd effekt på resultaten (Pauwels och Svensson 2008).

I en fördjupningsstudie av hur benägna ungdomar är att anmäla brott, baserad på data från skolundersökningarna 1995–2005, gjordes en analys av det interna bortfallet. Analysen avsåg de följdfrågor som ställs till elever som uppger sig ha utsatts för brott och belyser om utsatta elever har anmält brottet till polisen. Bortfallsanalysen visar att det inte finns något stöd för att det finns en överrepresentation av elever med vissa karaktäristika i den grupp som hoppat över frågorna om huruvida man polisanmält brott. I analysen undersöktes även hur stor inverkan bortfallet hade på undersökningsresultaten. Oavsett vilket antagande som gjordes om eleverna som inte besvarat frågorna (att gruppen har dubbelt så hög respektive hälften så hög anmälningsbenägenhet än de övriga brottsutsatta ungdomarna) kvarstod de generella mönstren i resultaten. Slutligen visade bortfallsanalysen att det (för de aktuella följdfrågorna) inte finns några tydliga tendenser till någon större förändring under perioden 1995–2005 (Brå 2009a).

Under- och överrapportering

Andra metodologiska problem som ofta diskuteras är i vilken grad under- och överrapportering av brottslighet förekommer. Med underrapportering menas att respondenten inte uppger de handlingar som den begått. Med överrapportering menas att respondenten uppger handlingar som den inte begått. Det kan tänkas att respondenten ger ”socialt önskvärda svar” eller inte minns vissa händelser. I majoriteten av frågorna i undersökningen används en referensperiod på ett år, vilket innebär att risken för att respondenten ska ha glömt vissa händelser torde vara ganska liten.

Det är svårt att uppskatta omfattningen av denna typ av mätfel, men om man antar att mönstret är ungefär detsamma under de åtta mätningarna bör inte resultatens tillförlitlighet påverkas vid jämförelser över tid.

Sammanfattande bedömning

Självdeklarationsteknik är som framgått behäftad med ett antal felkällor, men även om forskare är väl medvetna om dessa problem anses metoden ge förhållandevis tillförlitliga resultat. Under slutet av 1940-talet då metoden introducerades i USA var den ett ganska trubbigt mått på brottsligheten, men tekniken har under senare år utvecklats och metoden har blivit en etablerad kunskapskälla, och vissa hävdar att den är en av de mer tillförlitliga metoderna inom samhällsvetenskapen (Thornberry och Krohn 2000, se även Junger-Tas och Marshall 1999). Denna bedömning baseras ofta på att forskare jämfört data från självdeklarationsstudier med andra former av data, till exempel registrerad brottslighet, kamratomdömen, föräldraomdömen, skolomdömen och drogtester (se till exempel Agnew 2001, s. 25).

Enkätens frågeinnehåll

Samma enkät har använts varje år, om än med vissa mindre förändringar. Majoriteten av frågorna återkommer i samtliga åtta skolundersökningar. Flera av enkätens frågor har använts i liknande nationella och internationella undersökningar. Enkäten utformades ursprungligen till vissa delar med förebild från en internationellt organiserad självdeklarationsundersökning med ungdomar i 13 länder (Junger-Tas m.fl. 1994). Enkäten som används i skolundersökningen om brott tar bland annat upp elevernas sociala situation, familjeförhållanden, skolsituation, kamratrelationer och fritidsvanor. Vidare finns ett mer omfattande avsnitt med frågor om huruvida eleverna begått brottsliga handlingar eller haft problembeteenden och i så fall av vilken typ och om de blivit utsatta för olika former av brottsliga handlingar. Enkäten belyser bland annat även elevernas inställning till brott, upplevd rädsla och i vilken mån eleven kan sägas ha en risktagande personlighet. I regel har frågorna fasta svarsalternativ, med ett par undantag.

I 2008 och 2011 års skolundersökningar gjordes något fler förändringar av enkäten än vad som gjorts under de tidigare åren. Syftet med förändringarna var att genom nya frågor belysa fler aspekter av elevernas situation, till exempel utsatthet för mobbning via internet, utsatthet för flera typer av brott (exempelvis har frågor om utsatthet för sexualbrott och brott med religiösa eller främlingsfientliga motiv införts) samt ungdomarnas inställning till rättsväsendet. För att enkäten inte skulle bli längre än tidigare beslutades att vissa frågebatterier eller vissa enskilda frågor skulle tas bort. I både 2008 och 2011 års undersökning pilottestades enkäten innan den skickades ut.¹³

Nedan följer en beskrivning av de huvudområden som enkäten täcker. För varje område presenteras de frågor som har ställts för respektive år. För att undvika missförstånd bör följande saker nämnas. Många av frågorna ligger i så kallade frågebatterier i enkäten och är i många fall ställda som påståenden som respondenten kan ta avstånd från eller hålla med om. I dessa fall anges påståendena i nedanstående redovisning. Till många av frågorna eller frågebatterierna i enkäten ges vidare en kort introduktion, som inte återges här. För översiktlighetens skull anges ibland vad frågorna avser i stället för en ordagrann formulering av frågan. Svarsalternativen redovisas inte. I nedanstående redovisning återges inte heller

¹³ I 2008 års undersökning pilottestades enkäten i två skolor, varav den ena låg i en förort till Stockholm och den andra i en mindre stad i Mellansverige. I 2011 års undersökning testades enkäten dels i två skolklasser i en skola i en förort till Stockholm, dels genom en mindre grupp niondeklassare som först fick besvara enkäten och sedan ge sina synpunkter på frågorna i en gruppdiskussion.

frågorna exakt i samma ordning som i formulären. Följande redovisning ger en översikt av de frågor som ställts i enkäten de olika åren.¹⁴

A. Bakgrundsfrågor

Inledningsvis ställs ett antal frågor om ungdomarnas bakgrund, se tabell 3. Frågor som funnits med under samtliga åtta undersökningar är: ålder, kön, födelseland, typ av bostad, vilka man bor med, information om föräldrarnas yrke samt om eleven gick på förskola (dagis) när den var liten. Under åren har flera frågor tillkommit, och 2011 ställdes flera bakgrundsfrågor än vad som gjorts i någon av de tidigare undersökningarna. Frågor som tillkom i den senaste undersökningen berörde föräldrarnas eventuella högskole- och universitetsutbildning samt om eleven har tillgång till eget rum och egen dator.

¹⁴ För de allra flesta av frågorna finns motsvarande variabler, dock inte för vissa frågor som hade öppna svarsalternativ.

Tabell 3. Bakgrundsfrågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Ålder	x	x	x	x	x	x	x	x
Kön	x	x	x	x	x	x	x	x
Födelseland (du själv)	x	x	x	x	-	-	-	-
Födelseland (mamma)	x	x	x	x	-	-	-	-
Födelseland (pappa)	x	x	x	x	-	-	-	-
I vilket land föddes du och dina föräldrar?	-	-	-	-	x	x	x	x
Typ av bostad	x	x	x	x	x	x	x	x
Bor med	x	x	x	x	x	x	x	x
Är dina föräldrar skilda/separerade?	-	-	-	-	x	x	x	x
Har din mamma något arbete?	x	x	x	x	x	x	x	x
Typ av arbete (mamma)	x	x	x	x	x	x	x	x
Har din pappa något arbete?	x	x	x	x	x	x	x	x
Typ av arbete (pappa)	x	x	x	x	x	x	x	x
Har dina föräldrar universitets-/högskoleutbildning?	-	-	-	-	-	-	-	x
Gick du på dagis (daghem) när du var liten?	x	x	x	x	x	x	x	x
Hur många gånger har du varit utomlands på semester?	-	-	x	-	-	-	-	-
Hade din familj någon bil när du var liten (innan du började skolan)?	-	-	x	x	x	x	x	x
Äger din familj sommarstuga/fritidshus?	-	-	-	x	-	-	-	-
Har du ett eget rum hemma (där du bor just nu)?	-	-	-	-	-	-	-	x
Har du en egen dator hemma (där du bor just nu)?	-	-	-	-	-	-	-	x

B. Utsatthet för brott

Frågorna om utsatthet för brott är i 2011 års undersökning följande:

1. Har du någon gång under de senaste 12 månaderna råkat ut för att (a) någon stulit din cykel (b) någon stulit din plånbok (c) någon stulit något annat värdefullt från dig?
2. Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, så att du skadades så mycket att du blev tvungen att besöka sjuksystem, läkare eller tandläkare?
3. Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, så att du fick ont, men inte behövde söka sjukvård?
4. Har du under de senaste 12 månaderna blivit hotad så att du känt dig allvarligt rädd?
5. Har någon under de senaste 12 månaderna hotat dig med stryk eller vapen eller använt våld mot dig för att få pengar eller andra värdesaker?

6. Har någon under de senaste 12 månaderna tafsat eller tagit på dig på ett sexuellt sätt när du inte ville det?
7. Har du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit tvingad av någon till att göra något som du upplevde som sexuellt?
8. Har du någon gång under de senaste 12 månaderna råkat ut för att bli hotad via internet?
9. Har du innan 15 års ålder varit med om att någon person som du tror eller vet var minst fem år äldre än du via internet a) försökt få dig att prata om sex fast du inte ville, b) bett dig visa nakenbilder på dig själv eller liknande, c) bett om att få träffa dig för att göra något sexuellt?
10. Har någon enligt din uppfattning utsatt dig för ett brott någon gång under de senaste 12 månaderna på grund av a) din svenska eller utländska bakgrund, b) din religion?

När det gäller fråga 1–7 anges svaren på en 3-gradig skala med svarsalternativen; nej; ja, 1 gång; ja, 2 gånger eller fler. Ungdomar som uppger att de utsatts för ett visst brott får en följdfråga om de anmält den senaste händelsen. De ungdomar som utsatts för våld (lindrigt/grovt) samt hot tillfrågas också om var den senaste händelsen ägde rum. För fråga 8–10 ställs dock ingen fråga om huruvida händelsen är polisanmäld och endast för fråga 10 ombeds eleven svara på frågan om hur många gånger han eller hon utsatts. De fyra första frågorna har funnits med i enkäten under hela undersökningsperioden. Dessa frågor är i stort sett identiska över tid, se tabell 4. Det har emellertid skett vissa mindre förändringar gällande utsatthet för lindrigt våld. På grund av det relativt stora interna bortfallet (åtta procent) för denna fråga 1995 och 1997 gjordes en förändring av formulärets utformning år 1999.¹⁵ Förändringen ledde till att det interna bortfallet minskade (till 1,5 procent).

År 2005 inkluderades även ett antal frågor om huruvida ungdomarna blivit utsatta för sexuella kontakter via nätet (så kallad grooming). Dessa frågor har reviderats i både 2008 och 2011 års undersökning. En av förändringarna i 2011 års undersökning gäller den referensperiod som anges i frågorna om sexuell utsatthet via internet. Från att händelsen i 2005 och 2008 års undersökning ska ha inträffat under de senaste 12 månaderna ska den i 2011 års undersökning ha skett fram till dess att eleven fyllde 15 år. Detta för att bättre överensstämja med den lagstiftning som berör vuxnas kontakter med barn över internet i sexuell syfte.

I de senaste undersökningarna inkluderades även nya frågor om ungdomars utsatthet på internet, till exempel utsatthet för mobbning via nätet åren 2008 och 2011 samt hot via internet, som är en ny fråga i 2011 års enkät (tabell 4). Därutöver lades i 2011 års undersökning till en fråga om eleven utsatts för brott på grund av sin svenska eller utländska bakgrund eller sin religion (så kallade hatbrott).

¹⁵ I de tidiga undersökningarna var frågan om utsatthet för våld uppdelad i två delar:

Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna så att...

...du skadades så mycket att du blev tvungen att besöka sjuksystem, läkare eller tandläkare?

...du fick ont, men inte behövde söka sjukvård?

I undersökningarna från och med år 1999 ställs frågorna om utsatthet för våld som två separata frågor:

1. Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna så att du skadades så mycket att du blev tvungen att besöka sjuksystem, läkare eller tandläkare?

2. Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna så att du fick ont, men inte behövde söka sjukvård?

Tabell 4. Utsatthet för brott åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Har du någon gång under de senaste 12 månaderna råkat ut för att...</i>								
...någon stulit din cykel?	x	x	x	x	x	x	x	x
Gjordes polisanmälan?	x	x	x	x	x	x	x	x
...någon stulit din plånbok?	x	x	x	x	x	x	x	x
Gjordes polisanmälan?	x	x	x	x	x	x	x	x
...någon stulit annan värdefull sak från dig?	x	x	x	x	x	x	x	x
Gjordes polisanmälan?	x	x	x	x	x	x	x	x
Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld under de senaste 12 månaderna så att du blev tvungen att besöka sjuksyster, läkare eller tandläkare?	x	x	x	x	x	x	x	x
Var hände det senaste gången?	x	x	x	x	x	x	x	x
Blev händelsen polisanmäld?	x	x	x	x	x	x	x	x
Har någon med avsikt slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld under de senaste 12 månaderna så att du fick ont men inte behövde söka sjukvård?	x	x	x	x	x	x	x	x
Var hände det senaste gången?	x	x	x	x	x	x	x	x
Blev händelsen polisanmäld?	x	x	x	x	x	x	x	x
Har du under de senaste 12 månaderna blivit hotad så att du känt dig allvarligt rädd?	x	x	x	x	x	x	x	x
Var hände det senaste gången?	x	x	x	x	x	x	x	x
Blev händelsen polisanmäld?	x	x	x	x	x	x	x	x
Har någon under de senaste 12 månaderna hotat dig med stryk eller vapen eller använt våld mot dig för att få pengar eller andra värdesaker?	-	-	-	-	-	-	x	x
Var hände det senaste gången?	-	-	-	-	-	-	x	x
Blev händelsen polisanmäld?	-	-	-	-	-	-	x	x
Har någon under de senaste 12 månaderna hotat eller trakasserat dig eller utsatt dig för våld för att du inte skulle anmäla eller vittna om ett brott hos t.ex. polisen?	-	-	-	-	-	-	x	-
Blev händelsen polisanmäld?	-	-	-	-	-	-	x	-
Har du sen du började årskurs 7 blivit utsatt för något brottsligt?	-	-	-	-	-	-	x	-
Vilken typ av brott var det senaste gången?	-	-	-	-	-	-	x	-
Gjordes polisanmälan?	-	-	-	-	-	-	x	-
Varför inte?	-	-	-	-	-	-	x	-
Vem gjorde anmälan?	-	-	-	-	-	-	x	-
Har någon enligt din uppfattning utsatt dig för brott någon gång under de senaste 12 månaderna på grund av...								
...din svenska eller utländska bakgrund?	-	-	-	-	-	-	-	x
...din religion?	-	-	-	-	-	-	-	x
Har någon under de senaste 12 månaderna tafsats eller tagit på dig på ett sexuellt sätt när du inte ville det?	-	-	-	-	-	-	x	x
Blev händelsen polisanmäld?	-	-	-	-	-	-	x	x
Har du någon gång under de senaste 12 månaderna blivit tvingad av någon till att göra något som du upplevde som sexuellt?	-	-	-	-	-	-	x	x
Blev händelsen polisanmäld?	-	-	-	-	-	-	x	x

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Forts. Tabell 4. Utsatthet för brott åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Har någon person som du inte känner och som du tror eller vet är vuxen, under de senaste 12 månaderna gjort något av följande...</i>								
...via Internet kontaktat dig med sexuella förslag?	-	-	-	-	-	x	-	-
...via Internet bitt om att få träffa dig?	-	-	-	-	-	x	-	-
...via Internet bitt dig om sexuella tjänster, som att visa sexiga bilder av dig själv?	-	-	-	-	-	x	-	-
...via mobiltelefon kontaktat dig med sexuella förslag?	-	-	-	-	-	x	-	-
...på annat sätt än med Internet eller mobiltelefon kontaktat dig med sexuella förslag?	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Har du någon gång under de senaste 12 månaderna...</i>								
...råkat ut för att någon har lagt ut en bild/film på Dig som fick Dig att må dåligt?	-	-	-	-	-	-	x	-
...råkat ut för att någon via Internet försökt få dig att "sexprata" - eller göra något sexuellt - när du inte ville?	-	-	-	-	-	-	x	-
...haft en Internetkontakt som du skulle beskriva som sexuell med en person som du tror eller vet var minst fem år äldre än dig? (oavsett om du ville eller inte ville ha denna typ av kontakt med denna person)	-	-	-	-	-	-	x	-
<i>Har du innan 15 års ålder varit med om att någon person som du tror eller vet var minst fem år äldre än du via internet.....</i>								
...försökt få dig att prata om sex fast du inte ville?	-	-	-	-	-	-	-	x
...bett sig att visa nakenbilder på dig själv eller liknande?	-	-	-	-	-	-	-	x
...bett om att få träffa dig för att göra något sexuellt?	-	-	-	-	-	-	-	x
<i>Har du någon gång under de senaste 12 månaderna...</i>								
...råkat ut för att bli mobbad via internet?	-	-	-	-	-	-	x	x
...blivit hotad via internet?	-	-	-	-	-	-	-	x

C. Delaktighet i brott och problembeteenden

Delaktighet i brott och andra problembeteenden mäts genom följande grundfråga: "Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?" I enkäten frågas efter en mängd olika brottsliga handlingar (avseende stöld, våld, skadegörelse, droganvändning och annan brottslighet) och andra problembeteenden. Svarsalternativen är: ingen gång; 1–2 gånger; 3–5 gånger; 6–10 gånger; 11–50 gånger; mer än 50 gånger.

I stort sett har samma frågor använts vid de åtta undersökningarna, med vissa undantag (se tabell 5). Frågan gällande graffiti och klotter har förändrats något sedan 1995. År 1995 efterfrågades hur många gånger respondenten sprayat graffiti eller klottrat någonstans. I de efterföljande undersökningarna delades denna fråga upp i två separata frågor. Den första frågan berör huruvida respondenten klottrat så kallade tags eller andra ord med tusch eller sprayfärg, medan den andra frågan berör huruvida respondenten utan tillstånd gjort större graffitimålning med flera olika sprayfärger på till exempel en betongvägg.

En viktig förändring i 2011 års enkät är att det för första gången ställs en fråga om eleven har utsatt någon annan för lindrigt våld, det vill säga våld som gjort ont,

men som inte föranledde att den drabbade behövde söka sjukvård. Andra förändringar är att frågan om eleven stulit något från sitt hem har utökats med exempel på vad stölden skulle kunna handla om (alkohol, cigaretter eller annat) samt att eleverna för första gången tillfrågas om *vad* de har stulit eller snattat från en affär. Eleverna ges 12 svarsalternativ (t.ex. jeans, ”elektronikprylar” eller skor) och ombeds kryssa i vilka varor de någonsin har stulit.

Tabell 5. Delaktighet i brott och problembeteenden åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?</i>								
Skolkat från skolan en hel dag	x	x	x	x	x	x	x	x
Varit borta från ditt hem minst en hel natt utan tillåtelse	x	(x)	-	-	-	-	-	x
Åkt buss, spårvagn, tunnelbana, pendeltåg eller tåg utan att betala (tjuvåkt)	x	x	x	x	x	x	x	x
Kört bil eller mc utan körkort eller körkortstillstånd	x	x	x	x	x	x	x	x
Kört moped utan försäkring	x	-	-	-	-	-	-	-
Med flit förstört telefonhytt, gatlykta, fönster, någons cykel eller annan sak som inte var din	x	x	x	x	x	x	x	x
Sprayat graffiti eller klottrat någonstans	x	-	-	-	-	-	-	-
Klottrat så kallade ”tags” eller andra ord med tusch eller sprayfärg någonstans	-	x	x	x	x	x	x	x
Utan tillstånd gjort större graffiti målning med flera olika sprayfärger på t.ex. en betongvägg	-	x	x	x	x	x	x	x
Stulit (snattat) något i affär eller varuhus	x	x	x	x	x	x	x	x
Använt förfalskat id-kort	x	x	x	x	x	x	x	x
Skaffat dig pengar genom att lura folk	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit pengar från en telefonautomat eller varuautomat	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit något från skolan	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit något från ditt hem	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit en cykel	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit en moped eller motorcykel	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit en bil	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit något ur en bil	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit något ur någons ficka	x	x	x	x	x	x	x	x
Ryckt en väska, plånbok eller liknande från någon du inte känner	x	x	x	x	x	x	x	x
Stulit något annat som vi inte frågat om	x	x	x	x	x	x	x	x
Brutit dig in i en bostad eller annan byggnad	x	x	x	x	x	x	x	x
Köpt något som du vet var stulet	x	x	x	x	x	x	x	x
Sålt något som du vet var stulet	x	x	x	x	x	x	x	x
Haft en kniv med dig (som vapen) när du gått ut	x	x	x	x	x	x	x	x
Hotat någon med stryk eller vapen för att få pengar eller andra värdesaker	x	x	x	x	x	x	x	x
Utan tillåtelse tänt eld på något värdefullt, t.ex. en lada, bil, skog eller byggnad som inte tillhörde dig	x	x	x	x	x	x	x	x

(x) Liknande fråga ställdes år 1997, men på annan plats i enkäten och med tre svarsalternativ i stället för fem.

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Forts. Tabell 5. Delaktighet i brott och problembeteenden åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Varit med om upplopp, oordning och kravaller tillsammans med andra (t.ex. fotbollsanläggning, tågstation, på gatan, musikfestival, demonstration)	x	-	-	-	-	-	-	-
Med avsikt slagit någon (som inte tillhör din familj) så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård	x	x	x	x	x	x	x	x
Med avsikt slagit någon som tillhör din familj så att han/hon behövde sjukvård	x	x	x	x	x	x	x	x
Med avsikt skadat någon med en kniv eller annat vapen	x	x	x	x	x	x	x	x
Slagit någon så att han/hon fick ont, men inte så att det behövdes sjukvård	-	-	-	-	-	-	-	x
Druckit öl, vin, sprit eller annan alkohol så att du känt dig berusad	x	x	x	x	x	x	x	x
Rökt hasch eller marijuana	x	x	x	x	x	x	x	x
Provat annan narkotika (t.ex. amfetamin, heroin, ecstasy eller liknande)	x	x	x	x	x	x	x	x
Sniffat (t.ex. thinner, tändargas)	x	x	x	x	x	x	x	x
Använt anabola steroider	x	x	x	x	x	x	-	-
Sålt hasch eller marijuana	x	x	x	x	x	x	x	x
Sålt annan narkotika	x	x	x	x	x	x	x	x
Har du någonsin stulit eller snattat något av följande från en affär eller ett varuhus?	-	-	-	-	-	-	-	x
Har du någonsin åkt fast för polisen för något du gjort?	x	x	x	x	x	x	-	x
Om ja: Hur gammal var du första gången du åkte fast?	x	x	x	x	x	x	-	x
Om du någonsin har åkt fast för polisen för något du gjort, vad hade du gjort den senaste gången du åkte fast?	-	-	-	-	-	-	x	-
Har du åkt fast för polisen för något du gjort under de senaste 12 månaderna?	-	-	-	-	-	-	x	-
Har någon från socialen (socialtjänsten) pratat med dig på grund av att du åkt fast?	x	x	x	x	x	x	-	x
Har någon från socialen (socialtjänsten) pratat med dig på grund av att du åkt fast under de senaste 12 månaderna?	-	-	-	-	-	-	x	-

D. Frågor om familj, skola, kamrater och fritid

I undersökningen ingår även ett antal frågor om ungdomarnas upplevelser av sina familjeförhållanden ur vissa aspekter, exempelvis i vilken grad de tycker sig vanligtvis komma "bra överens" med mamma respektive pappa, se tabell 6. Frågor om hur man tycker sig komma överens respektive kunna kommunicera med sina föräldrar har funnits med i samtliga åtta undersökningar. År 2001 ingick de i ett särskilt frågebatteri, medan de ställts som separata frågor de övriga åren. Det finns även mått på i vilken grad ungdomarna själva upplever att föräldrarna har insyn i vilka de umgås med och var de befinner sig på kvällarna. De frågorna har funnits med i samtliga undersökningar. Under flera undersökningsår har eleverna tillfrågats om hur de tror att deras föräldrar skulle reagera (hypotetiska frågor) om de exempelvis fick reda på att ungdomarna snattat eller om de skulle komma hem berusade en fredagskväll. Dessa frågor varierar i viss utsträckning mellan de

olika undersökningarna, men har i de två senaste undersökningarna (2008 och 2011) begränsats. En fråga som däremot har ställts under samtliga undersökningssår för att mäta föräldrarnas reaktion på problembeteende är vad eleverna tror att föräldrarna skulle tycka om eleven skolkade från skolan i ett par dagar.¹⁶ En förändring i 2011 års enkät är att frågan om eleven varit borta en hel natt utan tillåtelse har återinförts (den har tidigare endast ställts 1997). En annan fråga som har återinförts är hur ofta den unge går ut och gör något trevligt tillsammans med sina föräldrar (har ställts samtliga år utom 2008).

Tabell 6. Familjerelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Brukar du komma bra överens med din mamma tycker du?	x	x	x	-	x	x	x	x
Kan du vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med din mamma?	x	x	x	-	x	x	x	x
Brukar du komma bra överens med din pappa tycker du?	x	x	x	-	x	x	x	x
Kan du vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med din pappa?	x	x	x	-	x	x	x	x
Jag brukar komma bra överens med min mamma	-	-	-	x	-	-	-	-
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med min mamma	-	-	-	x	-	-	-	-
Vanligtvis brukar jag trivas riktigt bra med min mamma	-	-	-	x	-	-	-	-
Jag brukar komma bra överens med min pappa	-	-	-	x	-	-	-	-
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med min pappa	-	-	-	x	-	-	-	-
Vanligtvis brukar jag trivas riktigt bra med min pappa	-	-	-	x	-	-	-	-
Hur ofta går du och din mamma/pappa ut tillsammans för att göra något trevligt ihop (till exempel gå på bio eller liknande)?	x	x	x	x	x	x	-	x
Brukar dina föräldrar veta var du är ifall du går ut på kvällen?	x	x	x	x	x	x	x	x
Brukar dina föräldrar veta vilka du träffar ifall du går ut på kvällen?	x	x	x	x	x	x	x	x
Brukar någon av dina föräldrar ställa frågor till dig om dina kompisar?	-	-	x	-	-	-	-	-
Brukar någon av dina föräldrar ställa frågor om hur det går i skolan?	-	-	x	-	-	-	-	-
Har du någon gång varit borta från ditt hem en hel natt utan tillåtelse?	-	x	-	-	-	-	-	x
Måste du komma hem en viss bestämd tid på helgerna?	x	-	-	-	x	x	x	x
Kräver dina föräldrar att du i förväg talar om vad du ska göra om du vill gå ut t.ex. en fredagskväll?	-	-	-	x	x	x	x	x
Kräver dina föräldrar att du i förväg talar om vilka du ska träffa om du vill gå ut t.ex. en fredagskväll?	-	-	-	x	x	x	-	-
Brukar du ha en bestämd tid du senast måste komma hem ifall du går ut en fredagskväll?	-	-	-	x	-	-	-	-
Brukar dina föräldrar vilja att du berättar hur du använt dina pengar (t ex vad du köpt)?	-	-	-	x	-	-	-	-

Tabellen fortsätter på nästa sida.

¹⁶ År 2001 och 2003 ingick frågan i ett frågebatteri om olika beteenden.

Forts. Tabell 6. Familjerelaterade frågor 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Vad tror du dina föräldrar skulle tycka ifall du skolkade från skolan ett par dagar?	x	x	-	-	x	x	x	x
Hur arg tror du din mamma skulle bli om hon skulle se att du (skolkade/kom hem berusad en fredagskväll/snattat)?*	-	-	x	x	-	-	-	-
Hur arg tror du din pappa skulle bli om han skulle se att du (skolkade från en mattelektion/kom hem en fredagskväll och var berusad/snattat en påse godis i en affär)?*	-	-	x	x	-	-	-	-
Hur ledsen tror du din mamma skulle bli om hon skulle se att du (skolkade från en mattelektion/kom hem en fredagskväll och var berusad/snattat en påse godis i en affär)?	-	-	x	x	-	-	-	-
Hur ledsen tror du din pappa skulle bli om han skulle se att du (skolkade från en mattelektion/kom hem en fredagskväll och var berusad/snattat en påse godis i en affär)?	-	-	x	x	-	-	-	-
Hur arg tror du din mamma skulle bli om hon skulle se att du kom hem en fredagskväll berusad?*	-	-	x	x	x	x	-	-
Hur arg tror du din pappa skulle bli om han skulle se att du kom hem en fredagskväll berusad?*	-	-	x	x	x	x	-	-
Hur ledsen tror du din mamma skulle bli om hon skulle se att du kom hem en fredagskväll och var berusad?*	-	-	x	x	x	x	-	-
Hur ledsen tror du din pappa skulle bli om han skulle se att du kom hem en fredagskväll och var berusad?*	-	-	x	x	x	x	-	-

* Åren 1999 och 2001 ingick frågorna i ett frågebatteri om tre olika beteenden.

I undersökningarna ingår även vissa frågor om ungdomarnas upplevelse av sin skolsituation, relationen till lärare, sina betyg och om de avser att söka vidare till gymnasiet, se tabell 7. För 6 av de 13 skolfrågorna gäller att de är identiska i samtliga undersökningar, och ett par är snarlika. Frågan ”Har det hänt att du riktigt sett fram emot att gå till skolan?” har återinförts i 2011 års undersökning, efter att tidigare ställts 2001, 2003 och 2005.

Tabell 7. Skolrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Brukar du trivas bra i skolan?	x	x	x	x	x	x	x	x
Är dina lärare bra tycker du?	x	x	(x)	(x)	x	x	x	x
Finns det någon speciell lärare som du brukar trivas riktigt bra med?	-	-	x	x	x	x	-	-
Tänker du söka till gymnasiet efter nian?	-	-	x	x	x	x	-	-
Har det hänt att du riktigt sett fram emot att gå till skolan?	-	-	-	x	x	x	-	x
Hur viktigt tycker du det är att få bra betyg?	x	x	-	-	x	x	x	x
Hur viktigt tycker du det är för dig att få bra betyg?	-	-	x	x	-	-	-	-
Hur viktigt tror du dina kompisar (de du oftast umgås med) tycker det är att få bra betyg?	x	-	-	-	-	-	-	-
Tycker du man borde ta bort betygen?	x	x	x	x	x	x	x	x
Vad hade du för betyg i följande ämnen...	x	x	x	x	x	x	x	x
Har du sett mobbning på din skola?	x	x	x	x	x	x	x	x
Har du råkat ut för att bli mobbad?	x	x	x	x	x	x	x	x
Har du mobbat andra?	x	x	x	x	x	x	x	x

(x) 1999 och 2001 löd frågan "Hur många av dina lärare är bra tycker du?" med samma svarsalternativ som övriga år.

I enkäten ställs även en rad frågor rörande ungdomarnas relation till kamrater, hur ofta de träffar sina kamrater och om de har kamrater som begått olika brottsliga handlingar. Ett antal frågor har enbart ställts under vissa år, se tabell 8. En fråga angående upplevt kamrattryck (att man "gjort något fast man egentligen inte ville" för att kompisarna annars skulle tyckt man var "dum eller feg") ställdes exempelvis endast år 1995. Frågor om huruvida ungdomarna ingår i något speciellt gäng är hittills ställda vid endast två tillfällen (1999 och 2001). Frågor rörande umgänge med kompisar som begått vissa typer av brottsliga handlingar, liksom ett frågebatteri rörande i vilken grad ungdomarna tror att deras kompisar skulle tycka det var okej eller inte om man skulle begå vissa avvikande handlingar, har däremot funnits med samtliga år. Likaså finns samtliga år ett par frågor om hur ofta man träffar kompisar på fritiden och om dessa kompisar utgörs av killar eller tjejer samt om de är äldre än eleven själv. Med undantag för år 2008 har det under samtliga undersökningsår ställts en fråga om huruvida eleven är tillsammans med någon kille eller tjej samt om eleven brukar vara tillsammans med en kompis eller flera.

En förändring i 2011 års enkät är att frågan om man tror att ens kompisar skulle tycka att det var okej att slå ner en alkoholist har ersatts med "en person som sa något förolämpande". Frågan omformulerades på samma sätt när det gäller elevens inställning till att dennes kompisar skulle begå den aktuella handlingen. I samtliga undersökningar har eleven, som tidigare nämnts, tillfrågats om någon av dennes kompisar har begått olika typer av brott. I 2011 års enkät infördes för första gången dessutom en fråga om *hur många* av de kompisar den unge är tillsammans med på fritiden som har begått brott som personen vet om.

Tabell 8. Kamratrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Hur ofta brukar du vanligtvis träffa kompisar på kvällarna?	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Hur ofta brukar du vanligtvis, ensam eller med kompisar...</i>								
...vara vid någon typ av centrum eller liknande samlingspunkt på kvällarna?	-	-	-	-	-	x	x	x
...vara ute utan att göra något speciellt, annat än att bara "driva omkring"?	-	-	-	-	-	x	x	x
Brukar du oftast vara tillsammans med en kompis eller är ni fler tillsammans när ni träffas?	x	x	x	x	x	x	-	x
Hur mycket skulle du kunna tänka dig att likna (vara som) den kompis du helst träffar?	-	x	-	-	-	-	-	-
Händer det att du känner dig besviken på dina kompisar?	-	x	-	-	-	-	-	-
Brukar du vara med någon kompis/kompisar som är minst två år äldre än du?	x	x	x	x	x	x	x	x
Är de kompisar som du träffar på fritiden mest killar eller tjejer, eller är det blandat?	x	x	x	x	x	x	x	x
Är du tillsammans med någon kille/tjej?	x	x	x	x	x	x	-	x
Brukar du komma bra överens med dina kompisar tycker du?	x	x	x	-	x	x	-	-
Kan du vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med de kompisar du helst umgås med?	(x)	x	x	-	x	x	-	-
Jag kan vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med de kompisar jag helst träffar (påstående i frågebatteri)	-	-	-	x	-	-	-	-
<i>Tror du att dina kompisar skulle tycka att det var okej ifall du...</i>								
...drack dig full?	x	x	x	x	x	x	x	x
...skolkade ett par dagar?	x	x	x	x	x	x	x	x
...tog något i en affär?	x	x	x	x	x	x	x	x
...provade hasch?	x	x	x	x	x	x	x	x
...tog en bil?	x	x	x	x	x	x	x	x
...slog ner en alkoholist?	x	x	x	x	x	x	x	-
...gjorde större graffitimålning?	-	-	x	x	x	x	x	x
...talade om för polisen att en kompis gjort en stöld?	x	x	-	-	-	-	-	-
...slog ner en person som sa något förolämpande?	-	-	-	-	-	-	-	x

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Forts. Kamratrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Har någon av dina kompisar (de du oftast umgås med) gjort något av följande, som du vet om?</i>								
Tagit något utan att betala i en affär	x	x	x	x	x	x	x	x
Förstört någonting	x	x	x	x	x	x	x	x
Brutit sig in någonstans	x	x	x	x	x	x	x	x
Slagit ner någon	x	x	x	x	x	x	x	x
Åkt fast för polisen	x	x	x	x	x	x	x	x
De kompisar jag helst träffar hittar ofta på roliga saker att göra	-	-	x	-	-	-	-	-
Jag trivs mycket bra med mina nuvarande vänner	-	-	x	x	-	-	-	-
De kompisar jag helst träffar tycker verkligen om mig	-	-	x	-	-	-	-	-
Mina kompisar ställer gärna upp för mig om jag behöver hjälp med något	-	-	x	x	x	x	x	x
Jag kan alltid lita på min bästa kompis/bästa kompisar	-	-	x	x	-	-	-	-
Mina kompisar betyder faktiskt väldigt mycket för mig	-	-	x	x	x	x	x	x
Jag respekterar verkligen mina vänners åsikter	-	-	x	x	x	x	x	x
Den kompis jag helst umgås med på fritiden har jag känt i flera år	-	-	x	-	-	-	-	-
Jag känner mej ofta besviken på mina kompisar	-	-	x	x	x	-	-	-
<i>Kan man säga att du är med i ett speciellt gäng som...</i>								
...ibland begår en del brott?	-	-	x	x	-	-	-	-
...finns i ett speciellt område?	-	-	x	x	-	-	-	-
...har ett speciellt namn?	-	-	x	x	-	-	-	-
...har viss person som ledare?	-	-	x	x	-	-	-	-
<i>Har du gjort följande saker ensam eller tillsammans med någon kompis (eller syskon)?</i>								
Druckit öl, vin, sprit eller annan alkohol så du känt dig berusad	-	x	-	-	-	-	-	-
Stulit (snattat)	-	x	-	-	-	-	-	-
Brutit dig in i bostad	-	x	-	-	-	-	-	-
Stulit något ur en bil	-	x	-	-	-	-	-	-
Klottrat tags	-	x	-	-	-	-	-	-
Gjort större graffitimålning	-	x	-	-	-	-	-	-

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Forts. Tabell 8. Kamratrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Skulle du tycka det var okej ifall dina kompisar...</i>								
...drack sig fulla?	-	x	x	x	x	x	x	x
...skolkade ett par dagar?	-	x	x	x	x	x	x	x
...tog något i en affär?	-	x	x	x	x	x	x	x
...provade hasch?	-	x	x	x	x	x	x	x
...tog en bil?	-	x	x	x	x	x	x	x
...slog ner en alkoholist?	-	x	x	x	x	x	x	-
...klottrade i t ex en hiss?	-	x	-	-	-	-	-	-
...gjorde större graffitimålning?	-	x	x	x	x	x	x	x
...slog ner en person som sa något förolämpande?	-	-	-	-	-	-	-	x
Har du någon gång under de senaste 12 månaderna gjort något som du egentligen inte ville för att dina kompisar annars skulle tyckt att du var dum eller feg?	x	-	-	-	-	-	-	-
Hur många av dina kompisar som du brukar umgås med på fritiden har begått något brott, som du vet om?	-	-	-	-	-	-	-	x

(x) 1995 löd frågan "Kan du prata om precis allt med dina kompisar (t.ex. problem)?" med samma svarsalternativ som övriga år.

Samtliga undersökningsår har eleverna tillfrågats om de röker eller snusar regelbundet. I enkäten ställs även en del frågor om vad de brukar göra på sin fritid. Frågorna om fritidsvanor har funnits med i samtliga undersökningar och avser vilka ställen eleven brukar besöka "minst ett par gånger i månaden" på sin fritid (frågan har fasta svarsalternativ, man markerar de ställen man brukar besöka). I 2011 års undersökning tillkom för första gången svarsalternativen köpcentrum och klädaffär. Mellan åren 1995 och 2005 ställdes också frågor om vilken typ av musik ungdomarna gillar, se tabell 9. Frågorna relaterade till musik har dock sett något olika ut de åren de ställdes. Vid första undersökningstillfället tillfrågades ungdomarna om deras musiksmak i en öppen fråga, medan de från år 1997 i stället fått markera den eller de av de angivna musikstilarna de gillar "allra bäst".

Sedan år 2003 har frågor om elevernas internetanvändande lagts till i enkäten. År 2003 ställdes en fråga om hur ofta eleven brukar surfa på internet på sin fritid, en fråga som upprepas i 2011 års undersökning. I såväl 2008 som 2011 års undersökning har dessutom eleverna fått uppge hur ofta de använder internet en vanlig dag. I de senaste undersökningarna inkluderades även frågor om hur ofta eleverna brukar ägna sig åt olika aktiviteter på internet, som att "chatta" med personer de känner respektive inte känner (2008 och 2011) samt olaglig nedladdning och spel om pengar (2008).

Tabell 9. Fritids- och musikrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Hur mycket pengar brukar du vanligtvis ha att använda själv per vecka?	x	-	-	-	-	-	-	-
Röker eller snusar du regelbundet (minst flera gånger i veckan)?	x	x	x	x	x	x	x	x
<i>Brukar du besöka något av följande minst ett par gånger i månaden på din fritid?¹⁷</i>								
Fritidsgård	x	x	x	x	x	x	x	x
Biograf	x	x	x	x	x	x	x	x
Cafeteria/fik	x	x	x	x	x	x	x	x
Bibliotek	x	x	x	x	x	x	x	x
Sporthall/simhall	x	x	x	x	x	x	x	x
Idrottsplats	x	x	x	x	x	x	x	x
Balet/danstränning*	x	x	x	x	x	x	x	x
Teatergrupp	x	x	x	x	x	x	x	x
Kyrka/församlingslokal	x	x	x	x	x	x	x	x
Ridhus/stall	x	x	x	x	x	x	x	x
Diskotek	x	x	x	x	x	x	x	x
Fest	-	-	-	-	x	x	x	x
Korvkiosk	-	-	-	-	x	x	x	x
Hamburgerbar	x	x	x	x	x	x	x	x
Musikundervisning/kör	x	x	x	x	x	x	x	x
Replokal	x	x	x	x	x	x	x	x
Föreningslokal	x	x	x	x	x	x	x	x
Scoutträff/friluftsförbundet	x	x	x	x	x	x	x	x
Museum/konstutställning	-	-	-	-	x	x	x	x
Solarium	x	x	x	x	x	x	x	x
Skateboardramp	-	x	x	x	x	x	x	x
Flipper/biljard/spelhall**	x	x	x	x	x	x	x	x
Styrketräningslokal	x	x	x	x	x	x	x	x
Rock/popkonsert***	x	x	x	x	x	x	x	x
Köpcentrum	-	-	-	-	-	-	-	x
Klädaffär	-	-	-	-	-	-	-	x
Gillar du någon speciell slags musik?	x	-	-	-	-	-	-	-
<i>Gillar du någon av följande musikstilar?</i>								
Pop	-	x	x	x	x	x	-	-
Rock	-	x	x	x	x	x	-	-
Disco	-	x	x	x	x	x	-	-
Synth	-	x	x	x	x	x	-	-

Tabellen fortsätter på nästa sida.

* Balett fanns med som svarsalternativ fram till år 2001.

** År 1995 var biljardhall ett eget svarsalternativ.

*** Fram till år 2001 var svarsalternativet Musik/rockkonsert.

¹⁷ Åren 1995, 1997, 1999 samt 2001 var frågan något annorlunda formulerad.

Forts. Tabell 9. Fritids- och musikrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Techno/rave	-	x	x	x	x	x	-	-
House	-	x	x	x	x	x	-	-
R'n'b	-	x	x	x	x	x	-	-
Soul	-	x	x	x	x	x	-	-
Hip hop/rap	-	x	x	x	x	x	-	-
Funk	-	x	x	x	x	x	-	-
Reagge	-	x	x	x	x	x	-	-
Blues	-	x	x	x	x	x	-	-
Kör/gospel	-	x	x	-	-	-	-	-
Gospel	-	-	-	x	x	x	-	-
Körmusik	-	-	-	x	x	x	-	-
Lugn musik/ballader	-	x	x	x	x	x	-	-
Punk	-	x	x	x	x	x	-	-
Skatecore	-	x	x	x	-	-	-	-
Hardcore	-	x	x	x	-	-	-	-
Grunge	-	x	x	x	x	x	-	-
Indierock/brittpop	-	x	x	x	x	x	-	-
60-tals rock	-	x	x	x	x	x	-	-
70-tals rock	-	-	x	x	x	x	-	-
Klassisk musik	-	x	x	x	x	x	-	-
Hårdrock/heavy metal	-	x	x	x	x	x	-	-
Death-metal	-	x	x	x	x	x	-	-
Speed-metal	-	x	-	-	-	-	-	-
Skin-/oi-/rasist-rock	-	x	x	x	-	-	-	-
Svensk 70-tals progg	-	x	x	-	-	-	-	-
Oi	-	-	-	-	x	x	-	-
Rasistrock	-	-	-	-	x	x	-	-
Progg	-	-	-	x	x	x	-	-
Dansbandsmusik	-	x	x	x	x	x	-	-
Folkmusik	-	x	x	x	x	-	-	-
Jazz	-	x	x	x	-	x	-	-
Country	-	-	-	-	x	x	-	-
World music	-	-	-	-	x	-	-	-
Vad tycker du bäst om att göra på din fritid?	x	x	-	-	-	-	-	-
Hur ofta brukar du surfa på internet på din fritid?	-	-	-	-	x	-	-	x
Ungefär hur mycket brukar du använda internet en vanlig dag?	-	-	-	-	-	-	x	x

Tabellen fortsätter på nästa sida.

Forts. Tabell 9. Fritids- och musikrelaterade frågor åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Under de senaste 12 månaderna har du använt internet för att...</i>	-	-	-	-	-	-	x	x
...chatta med kompisar/andra som du känner sedan tidigare utanför nätet?	-	-	-	-	-	-	x	x
...chatta med personer som du inte känner sedan tidigare utanför nätet?	-	-	-	-	-	-	x	x
...olagligt laddat ner spel, musik, filmer eller datorprogram med hjälp av s.k. fildelningsprogram?	-	-	-	-	-	-	x	-
...spela om pengar?	-	-	-	-	-	-	x	-

E. Frågor om inställningar och attityder

Under samtliga undersökningsår har eleverna tillfrågats om sin inställning till diverse saker. Ett exempel är frågor om elevernas framtidstro (i varierande omfattning åren 2001–2005). Eleverna har bland annat fått ta ställning till påståenden som att ”politiker pratar men bryr sig inte om problemen för vanligt folk” och att ”det är ingen idé att tänka på framtiden, den ser ändå så osäker ut”.

I 2008 och 2011 års undersökning har eleverna även besvarat frågor om sin inställning till rättsväsendet. År 2008 fick bland annat eleverna svara på frågor om de anser att polisen ”gör ett bra jobb” samt om sin inställning till att vittna och att begå mened. En ny fråga i 2011 års undersökning är elevens inställning till påståendet att ”det är viktigt att tala om för polisen om någon vandaliserar skolan” (tabell 10).

Tabell 10. Frågor rörande framtidstro och förtroende för samhället åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
För att klara sig bra i dagens samhälle är att tjäna mycket pengar faktiskt bland det absolut viktigaste	-	-	-	x	-	-	-	-
För att klara sig bra i dagens samhälle är lång utbildning faktiskt bland det absolut viktigaste	-	-	-	x	-	-	-	-
På det hela taget har jag nog det bättre än de flesta andra i min ålder	-	-	-	x	-	-	-	-
Jag skulle gärna ha mycket pengar	-	-	-	x	-	-	-	-
Jag skulle gärna ha lång utbildning	-	-	-	x	-	-	-	-
Politiker pratar men bryr sig egentligen inte om problemen för vanligt folk	-	-	-	x	x	x	-	-
Fundera på samhällsproblemen är tråkigt, sånt är ju ändå inget jag kan göra något åt	-	-	-	x	-	-	-	-
Det är ingen idé att tänka på framtiden, den ser ändå så osäker ut	-	-	-	x	x	x	-	-
De flesta människor verkar ägna sina liv åt saker som faktiskt är helt meningslösa	-	-	-	x	-	-	-	-
Dom som bestämmer tänker nog i första hand på sina egna intressen	-	-	-	-	x	x	-	-
I dessa dagar är det svårt att veta vem man egentligen kan lita på	-	-	-	-	x	x	-	-
Mycket är så komplicerat i dagens samhälle att det är lätt att bli förvirrad	-	-	-	-	x	x	-	-
För att lyckas i samhället, tvingas du nästan att göra vissa saker som inte är rätt	-	-	-	-	x	x	-	-
<i>Hur troligt tror du att det är att du i framtiden...</i>								
...kommer få ett yrke med hög lön?	-	-	-	x	-	-	-	-
...kommer att ha en lång utbildning?	-	-	-	x	-	-	-	-
På det hela taget gör polisen ett bra jobb tycker jag	-	-	-	-	-	-	x	x
Det är viktigt att ställa upp och vittna om man ser att någon vandaliserar skolan	-	-	-	-	-	-	x	-
Jag skulle tycka det var OK att ljuga för polisen för att skydda en kompis	-	-	-	-	-	-	x	-
Det är viktigt att ställa upp och vittna om man ser att en person blir misshandlad	-	-	-	-	-	-	x	x
Jag litar på att jag skulle få en rättvis behandling av polisen om jag råkade bli misstänkt för något brott som jag inte hade begått*	-	-	-	-	-	-	x	x
Jag litar på att jag skulle få det skydd jag behöver om jag blev hotad för att jag tänkte vittna om ett brott	-	-	-	-	-	-	x	-
Det är viktigt att tala om för polisen om någon vandaliserar skolan	-	-	-	-	-	-	-	x

* År 2008 var "begått" i stället "gjort".

Sedan år 2003 har det ställts frågor kring ungdomarnas samvete och upplevda upptäcktsrisk. När det gäller den senare aspekten ställdes långt fler frågor om detta i 2008 års undersökning än tidigare. År 2011 lades i stället ett särskilt fokus på att undersöka elevernas benägenhet att begå brott. Liksom i 2008 års enkät

fick eleverna ta ställning till påståendet att de skulle ta en upphittad plånbok med 500 kr i eller en oläst cykel. 2011 års enkät innehöll även frågor om elevernas inställning till snatteri och våld samt ett frågebatteri om hur fel den unge anser det är att begå olika brottsliga handlingar (se tabell 11).

Tabell 11. Frågor rörande brottsbenägenhet, samvete och upplevd upptäcktsrisk åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Risken att åka fast om man snattar är nog ganska liten	-	-	-	-	x	x	x	x
Risken att åka fast om man stjälar en cykel är nog ganska liten	-	-	-	-	-	-	x	x
Om jag hittade en mobil skulle jag lätt kunna behålla den utan att få dåligt samvete	-	-	-	-	x	x	x	x
Om någon tappar en plånbok med pengar får han skylla sig själv om någon tar dem	-	-	-	-	-	-	x	-
Om man hittar en plånbok på gatan med 500 kr i, bör man lämna in den till polisen så att ägaren kan få tillbaka den	-	-	-	-	-	-	-	x
Om någon glömmer låsa sin cykel är det rätt åt honom/henne om den blir stulen	-	-	-	-	-	-	x	-
Det är okej att stjäla något från en person som är rik och har råd att ersätta det	-	-	-	-	-	-	x	-
Det är okej att stjäla från en affär som ändå tjänar mycket pengar	-	-	-	-	-	-	x	-
Om jag hittade en tappad mobil som var bra, skulle jag nog behålla den själv	-	-	-	-	-	-	x	-
Om jag hittar en tappad plånbok med 500 kr i så kommer jag faktiskt ta pengarna*	-	-	-	-	-	-	x	x
Om jag ser en bra cykel som någon glömt låsa, så kommer jag nog ta den**	-	-	-	-	-	-	x	x
Om det är en sak som jag absolut vill ha i en affär, så kommer jag att försöka sno den	-	-	-	-	-	-	-	x
Om en två år yngre elev kallar mig för något dumt, så kommer jag slå till den eleven	-	-	-	-	-	-	-	x
<i>Hur fel tycker du det är för en ungdom att göra följande saker?</i>								
Åka moped utan att ha hjälm?	-	-	-	-	-	-	-	x
Ta godis för 10 kr i en kiosk utan att betala?	-	-	-	-	-	-	-	x
Ta ett par jeans i en butik?	-	-	-	-	-	-	-	x
Bryta sig in i en sommarstuga för att se om det finns något att ta?	-	-	-	-	-	-	-	x
Använda våld för att få respekt	-	-	-	-	-	-	-	x

* I 2008 års enkät formulerades i stället frågan: "Om jag hittade en tappad plånbok med 500 kronor i skulle jag nog faktiskt ta pengarna".

** I 2008 års enkät formulerades i stället frågan: "Om jag såg en fin cykel som någon glömt att låsa, skulle jag nog faktiskt ta den".

F. Risktagande, spänningssökande, psykiskt välbefinnande och rädsla för brott

I undersökningarna ingår även en skala som är avsedd att ge ett sammanfattande mått på följande aspekter av spänningssökande (för en diskussion, se Ring 1999, s. 148):

Risktagande: lust att ta fysiska eller sociala risker

Omväxling: preferens för nymodiga eller annorlunda upplevelser

Monotoniundvikande: benägenhet att undvika monotona upplevelser

Impulsivitet: benägenhet att utan eftertanke handla spontant i stundens ingivelse

Frågor gällande spänningssökande har funnits med i samtliga mätningar, se tabell 12. Däremot har dessa frågor och svarsalternativ utvecklats över tid. Första året var ett försöksår. I 2008 års undersökning minskades antalet indikatorer kraftigt för att ge plats åt de nya frågorna som lades till enkäten, men flera av dem återinfördes i 2011 års enkät (totalt användes 13 indikatorer i den senaste mätningen).

Tabell 12. Frågor om spänningssökande åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Här gäller frågorna vad din inställning är till följande saker...*</i>								
Se på riktigt blodiga skräckfilmer	-	x	x	x	x	x	x	x
Hoppa "bungy-jump"	-	x	x	x	x	x	x	x
Spela kort om pengar (100 kr)	x	x	x	x	x	x	x	x
Städa i ditt rum, ifall det är stökigt	x	x	x	x	x	x	x	x
Gå på museum och titta på gamla saker	-	x	x	x	x	x	x	x
Ha stilla helgkvällar med familjen framför Tv:n	(x)	x	x	x	x	x	x	x
Färga håret i en ovanlig färg, t.ex. neongrönt	-	x	x	x	x	x	-	-
Testa bergsklättring, även om det är lite riskfyllt	-	-	-	x	x	x	-	-
Åka gummiflotte nedför en vild fors	-	x	x	x	x	x	-	x
Plötsligt låtsas drunkna, på skoj	x	x	x	x	x	x	-	x
Gå fram och snacka med folk du inte känner (t ex på en fest)	(x)	x	x	x	x	x	-	x
Dansa till musik så hög att väggarna skakar	-	x	x	x	x	x	-	x
Bli hypnotiserad	x	x	x	x	x	x	-	x
Leva för dagen, strunta i morgondagen	-	-	x	x	x	x	-	x
Lägga 100 kr på godis i stället för att spara pengarna	-	-	-	x	x	x	-	-
Lösa korsord som tar flera timmar	(x)	x	x	x	x	x	-	-
Planera din yrkesframtid noga i förväg	(x)	x	x	x	x	x	-	-
Ha det tyst och lugnt omkring dig	x	x	x	x	x	x	-	x
Få 100 kr omedelbart i stället för 1000 kr om fem år	-	-	x	-	-	-	-	-
Uppträda ensam som artist inför hela skolan	(x)	x	-	-	-	-	-	-
Hoppa fallskärm från 1000 meter	x	-	-	-	-	-	-	-
Äta superstarkt godis som svider	x	-	-	-	-	-	-	-

* 1995 löd frågan: Så här känner jag mig när jag tänker på att... med tre svarsalternativ i stället för fem.

(x) En liknande fråga ställdes år 1995.

Åren 2001, 2003 och 2005 ställdes frågor om elevernas psykiska välbefinnande, till exempel känsla av ensamhet, känslan av att vara orättvist behandlad och upplevd ilska (tabell 13). I 2011 års enkät återinfördes samtliga dessa frågor, och frågebatteriet utökades dessutom med en fråga om eleven har sömnsvårigheter. En viktig förändring i 2011 års enkät är även att det för första gången infördes ett frågebatteri om elevernas grad av självkontroll. Frågorna bygger på delvis modifierade frågor av Grasmick m.fl. (1993) utifrån Gottfredson och Hirschis kontrollteori (1990). I såväl 2008 som 2011 års enkät har eleverna även tillfrågats om rädsla för brott och vilka åtgärder de vidtagit på grund av sin rädsla, till exempel hållit sig borta från skolan eller medvetet undvikit vissa personer eller platser.

Tabell 13. Frågor rörande psykiskt välbefinnande, självkontroll och rädsla för brott åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
Trots att jag är mitt bland människor får jag alltid en känsla av ensamhet	-	-	-	x	x	x	-	x
Jag har känt mig orolig och nervös senaste tiden	-	-	-	-	x	x	-	x
Jag har ibland haft svårt att sova	-	-	-	-	-	-	-	x
Jag känner mig ofta orättvist behandlad	-	-	-	x	x	x	-	x
Jag känner ofta en ilska inom mig	-	-	-	x	x	x	-	x
Jag har ganska lätt för att bli arg	-	-	-	-	x	x	-	x
Jag gör ofta saker impulsivt utan att tänka efter i förväg	-	-	-	-	-	-	-	x
Jag gör det jag känner för, utan tanke på om det är bra eller dåligt på längre sikt	-	-	-	-	-	-	-	x
Ibland tar jag risker bara för att det är kul	-	-	-	-	-	-	-	x
Jag tar gärna risker även om det kan vara farligt	-	-	-	-	-	-	-	x
När jag blir arg har jag svårt att låta bli att skrika, smälla igen dörrar och liknande	-	-	-	-	-	-	-	x
Jag har ofta tyckt det varit svårt att sitta still en längre stund, t.ex. på en lektion	-	-	-	-	-	-	-	x
Jag försöker undvika svåra uppgifter	-	-	-	-	-	-	-	x
Om jag tvingas vänta en stund på exempelvis en buss blir jag lätt rastlös	-	-	-	-	-	-	-	x
<i>Under de senaste 12 månaderna, har du gjort något av följande för att du var rädd/orolig för att bli hotad/trakasserad, eller utsatt för våld eller något annat brottsligt?</i>								
hållit dig borta från skolan en hel dag?	-	-	-	-	-	-	x	x
stannat hemma en kväll när du egentligen velat gå ut?	-	-	-	-	-	-	x	x
medvetet undvikit vissa personer?	-	-	-	-	-	-	x	x
medvetet undvikit vissa ställen?	-	-	-	-	-	-	x	x
bytt ditt telefonnummer?	-	-	-	-	-	-	x	-

G. Ungdomarnas inställning till enkäten

För att få veta något om hur ungdomarna tyckte det var att fylla i formuläret, har det i slutet av varje enkät funnits med en fråga om detta med fasta svarsalternativ (man kan markera flera alternativ om man vill). Svarsalternativen tar upp såväl positiva som negativa aspekter av hur ungdomarna tyckte att det var att besvara de ställda frågorna. Denna fråga har ställts i samtliga undersökningar, se tabell 14.

Tabell 14. Hur ungdomarna tyckte det var att besvara frågorna åren 1995–2011.

	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2008	2011
<i>Hur tycker du att det var att svara på dessa frågor? Flera kryss tillåtet!</i>								
Tråkigt	x	x	x	x	x	x	x	x
Meningslöst	x	x	x	x	x	x	x	x
Jobbigt	x	x	x	x	x	x	x	x
Svårt ibland	x	x	x	x	x	x	x	x
Roligt	x	x	x	x	x	x	x	x
Intressant	x	x	x	x	x	x	x	x
Helt okej	x	x	x	x	x	x	x	x
Ganska lätt	x	x	x	x	x	x	x	x
Varken roligt eller tråkigt	x	x	x	x	x	x	x	x
Vet inte	x	x	x	x	x	x	x	x

Tillgänglighet

Brå publicerar resultaten från skolundersökningen så snart som möjligt efter det att undersökningen genomförts. Utöver resultaten som presenteras i huvudrapporten genomför Brå även fördjupningsstudier där delar av materialet studeras mer ingående i detalj och sedan presenteras i separata rapporter (se Brå 2007), som del av andra projekt (se Brå 2009a och Brå 2009b) eller som artiklar i Brås nyhetsbrev (tidigare i tidskriften *Apropå*). Resultaten från undersökningarna utförda år 1995 och 1997 finns presenterade i *Hem och skola, kamrater och brott* (Ring 1999). Samtliga resultat som Brå publicerar från undersökningen presenteras på Brås hemsida.¹⁸ Vissa publikationer ges också ut i tryckt form och kan då beställas via hemsidan alternativt via Fritzes kundservice.¹⁹ Forskare som vill utnyttja datamaterialet kan kontakta Brå. Godkänd etikansökan krävs för uttag av data.

¹⁸ www.bra.se

¹⁹ Fritzes, 106 47 Stockholm. Tel: 08-598 191 90. www.fritzes.se

Referenser

- Agnew, R. (2001). *Juvenile delinquency: Causes and control*. Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Andersson, B., Hibell, B. och Sandberg, B. (2000). *Skolelevers drogvanor 1999*. CAN rapport nr. 57. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Balvig, F. (2011). *Lovlydig ungdom*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Bjarnason, T. (1995). Administration mode bias in a school survey on alcohol, tobacco and illicit drug use. *Addiction*, 90:555–559.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2000). *Stöld, våld och droger bland pojkar och flickor i årskurs nio*. Rapport 2000:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2003). *Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio*. Rapport 2003:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio*. Rapport 2005:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Ungdomar och brott åren 1995–2005*. Rapport 2006:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Ungdomar och brott i Sveriges län 1995–2005*. Rapport 2007:30. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009a). *Tonåringars benägenhet att anmäla brott och deras förtroende för rättsväsendet*. Rapport 2009:20. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009b). *Grövre våld i skolan*. Rapport 2009:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Brott bland ungdomar i årskurs nio. Resultat från skolundersökningen om brott åren 1995–2008*. Rapport: 2010:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio. Resultat från skolundersökningen om brott åren 1995–2011*. Rapport: 2013:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (2011). *Skolelevers drogvanor 2011*. CAN-rapport 129. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.
- Cernkovich, S. A., Giordano, P. C. och Pugh, M. D. (1985). Chronic offenders: The missing cases in self-report delinquency research. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 76:705–732.
- Grasmick, H., m.fl. (1993). Testing the Core Empirical Implications of Gottfredson and Hirchi's General Theory of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30:5-29.
- Gottfredson, M. och Hirchi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Hagan, J. och McCarthy, B. (1997). *Mean streets: Youth crime and homelessness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Junger-Tas, J., Terlow, G-J. och Klein, M. W. red. (1994). *Delinquent behavior among young people in the Western World*. Amsterdam: Kugler.
- Junger-Tas, J. och Marshall, I. H. (1999). The self-report methodology in crime research. I M. Tonry (red.), *Crime and Justice: A Review of Research*, vol. 25 (pp. 291–367). Chicago: The University of Chicago Press.
- Lindström, P. (1993). *School and delinquency in a contextual perspective*. Brå-rapport 1993:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Pauwels, L. och Svensson, R. (2008). How serious is the problem of item nonresponse in delinquency scales and etiological variables? A cross-national in-

- quiry of two classroom PAPI-self-reported studies in Antwerp and Halmstad. *European Journal of Criminology*, Vol. 5, Nr. 3, s. 289–308.
- Ring, J. (1999). *Hem och skola, kamrater och brott*. Stockholm: Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet.
- Salmi, V. (2009). *Self-reported juvenile delinquency in Finland 1995–2008. English Summary*. Research Report No. 246. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy.
- Shannon, D. (2006). Chronic offenders or socially disadvantaged youth? Institutionalized males as missing cases in school-based delinquency research. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 7: 78–100.
- Thornberry, T. P. och Krohn, M. D. (2000). The self-report method for measuring delinquency and crime. I D. Duffee m.fl. (red.), *CJ 2000: Innovations in measurement and analysis* (pp. 33–83). Washington DC: National Institute of Justice.

Bilagor

Bilaga 1. Tabeller

Tabell 1B. Uppskattning av vad en större andel brottsliga i bortfallet (enligt hypotetiska antaganden) skulle kunna ha för påverkan på vissa resultat för olika år avseende andel som begått olika typer av brott. Hela urvalet (även hela skolor och klasser som ej svarat). Procent.***

År	Enligt datamaterial	Om dubbelt så många i bortfallet begått brott	Om samtliga i bortfallet begått brott
Stöldrelaterade handlingar (totalt)			
1995	66	-	68
2001	55	-	63
2005	52	-	62
2008	54	-	64
2011	45	55	57
Stöld exklusive vissa beteenden*			
1995	52	-	55
2001	41	48	51
2005	37	45	50
2008	39	47	52
2011	29	35	45
Skadegörelse			
1995	46	48	48
2001	35	42	47
2005	31	37	45
2008	32	39	46
2011	25	30	41
Våld exkl. kniv			
1995	11	12	16
2001	9	11	26
2005	9	10	28
2008	9	11	27
2011	6	7	26
Narkotika			
1995	8	9	13
2001	8	10	25
2005	7	8	26
2008	8	9	26
2011	7	9	27
Övrigt**			
1995	58	-	60
2001	56	-	64
2005	57	-	66
2008	55	-	65
2011	56	-	65

* Stöld exklusive stöld från skola, eget hem, lurat folk på pengar.

** Tjuvåkning, olovlig körning, användande av falskt ID-kort

*** Notera: Skattningarna baseras på de icke avrundade andelarna som begått handlingarna enligt datamaterialet.

Tabell 2B. Svarande skolklasser totalt efter kommuntyp 1995–2011.

	1995		1997		1999		2001		2003		2005		2008		2011	
	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser	I urval	Bland svarande klasser
Storstäder	11,8	11,8	11,8	11,3	9,5	9,5	20,5	19,6	16,8	15,8	10,0	10,5	7,2	7,4	13,3	12,4
Förortskommuner	17,1	17,1	17,6	16,7	18,3	18,0	10,2	10,3	17,9	17,9	13,4	12,1	20,0	18,4	17,8	18,7
Större städer	24,8	24,8	24,5	24,7	26,2	25,6	20,2	20,1	22,7	22,9	24,7	24,3	30,5	30,8	26,1	23,6
Pendlingskommuner	7,3	7,3	7,3	7,5	14,5	14,4	10,5	10,8	6,4	6,3	6,6	7,3	7,4	7,6	7,2	7,8
Glesbygdskommuner	5,7	5,7	5,7	5,9	4,7	4,9	4,8	5,1	3,6	3,9	4,4	3,5	3,3	3,4	1,6	1,7
Varuproducerande kommuner	6,9	6,9	6,9	7,1	5,4	5,6	6,6	6,6	5,9	6,0	10,0	11,1	5,9	6,1	4,5	4,9
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv.	13,4	13,4	13,1	13,4	14,2	14,8	16,8	16,4	16,8	17,3	20,8	20,8	13,3	13,7	19,4	20,5
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	9,3	9,3	9,4	9,6	3,5	3,6	8,4	8,8	8,1	8,3	7,1	7,5	6,7	6,8	5,3	5,8
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8	3,6	2,0	2,2	1,7	1,8	2,9	3,0	5,6	5,8	4,8	4,6
Totalt *	100,0 (246)	100,0 (246)	100,0 (245)	100,0 (239)	100,1 (317)	100,0 (305)	100,0 (440)	99,9 (408)	99,9 (357)	100,2 (336)	99,9 (409)	100,1 (371)	99,9 (390)	100,0 (380)	100,0 (376)	100,0 (347)

* Avrundning av procental innebär att den totala procenten ibland överstiger 100 procent.

Tabell 3B. Skolklasser i urval efter huvudman 1999–2011.

	1999		2001		2003		2005		2008		2011	
	I urval	Bland svarande skolor	I urval	Bland svarande skolor	I urval	Bland svarande skolor	I urval	Bland svarande skolor	I urval	Bland svarande skolor	I urval	Bland svarande skolor
Kommunal	97,2	97,4	95,2	95,6	92,7	92,9	90,2	90,8	90,5	90,3	79,3	79,0
Fristående	2,8	2,6	4,8	4,4	7,3	7,1	9,8	9,2	9,5	9,7	20,7	21,0
Totalt	100,0 (317)	100,0 (305)	100,0 (440)	100,0 (408)	100,0 (357)	100,0 (336)	100,0 (409)	100,0 (371)	100,0 (390)	100,0 (380)	100,0 (376)	100,0 (347)

Bilaga 2. Missivbrev till rektor (2011 års undersökning)

Till rektor och berörd skolpersonal

Brottsförebyggande rådets skolundersökning bland elever i årskurs nio

Brottsförebyggande rådet (Brå) kommer i december att genomföra en rikstäckande enkätundersökning med namnet "Skolundersökningen" bland elever i årskurs nio. Er skola har tillsammans med ett antal andra skolor runt om i landet blivit slumpmässigt utvald att delta. Eleverna i klasserna i årskurs nio i de utvalda skolorna får anonymt och frivilligt besvara ett frågeformulär.

Det övergripande syftet med undersökningen är att få en bild av omfattningen av utsatthet för våld och stöld samt delaktighet i våld, stöld och andra problem-beteenden (skolk, droganvändning) bland dagens unga. Enkäten innehåller även vissa frågor om attityder, fritidsvanor och sociala bakgrundsförhållanden. Svaren på dessa frågor bidrar med ytterligare relevant information och ger underlag för forskning om riskfaktorer för problembeteenden och förebyggande åtgärder. Undersökningen är landets enda rikstäckande och regelbundet återkommande undersökning om skolelevers situation i dessa avseenden. Kontinuiteten innebär att utvecklingen på området kan studeras.

Skolans deltagande är helt anonymt och resultaten kommer att redovisas i en rapport. Det kommer inte att framgå i rapporten vilka skolor som har deltagit. Vi hoppas att det inte stöter på något hinder för er skola att medverka i undersökningen. Er medverkan är av största vikt för undersökningens kvalitet. Vi är tacksamma om ni kan informera berörda lärare om den kommande enkäten.

Har ni frågor är ni välkomna att höra av er till projektledaren Jonas Ring på telefonnummer 08-504 454 11 (e-post jonas.ring@bra.se) eller utredaren Kerstin Nelander på telefonnummer 08-401 87 98 (e-post kerstin.nelander@bra.se).

På nästa sida beskrivs undersökningens praktiska genomförande.

Med vänlig hälsning

Annika Eriksson
Enhetschef, Brå

Genomförande av Brottsförebyggande rådets skolundersökning bland elever i årskurs nio

I december genomför Brottsförebyggandet rådet (Brå) en enkät om utsatthet för brott samt delaktighet i brott och andra problembeteenden bland ungdomar i årskurs nio. Här beskrivs kort det praktiska genomförandet. Mer information om undersökningen har lämnats till rektorn och kommer även att medfölja enkäterna.

I början på vecka 49 får alla utvalda skolor frågeformulären per post. Formulären kommer i färdiga klassuppsättningar. Varje klass med elever i nian får en egen brevpåse som innehåller enkäterna, ett informationsblad om undersökningens syfte samt instruktioner. Klassbeteckningen för varje utvald klass finns angiven på försändelsen.

Enkäten delas ut till eleverna av klassföreståndare eller motsvarande, förslagsvis på "klassens timme" eller någon annan lämplig lektion. Det tar i regel mellan 20 och 30 minuter att besvara enkäten, men vissa elever kan behöva en hel lektion.

Varje elev får ett formulär (som även innehåller information om undersökningen) och ett svarskuvert. Eleven fyller i formuläret och stoppar detta i kuvertet. Elevernas kuvert samlas in och läggs i en medföljande färdigfrankerad svarsbrevpåse, som skickas till Brå.

Det är önskvärt att varje elev vid undersökningstillfället har tillgång till en blyertspenna och ett suddgummi om han eller hon råkar kryssa fel och vill ändra sitt svar. Användande av tusch- eller bläckpennor försvårar ofta inkodningen av enkätsvaren.

Vi ser *helst* att enkäten besvaras på någon lektion under vecka 49, 50 eller 51. Om det av någon anledning inte går är det även möjligt att genomföra enkäten efter jullovet.

Vid eventuella frågor går det bra att kontakta projektledare Jonas Ring på telefon 08-504 454 11 eller utredare Kerstin Nelander på telefonnummer 08-401 87 98.

Bilaga 3. Information till klassföreståndare (2011 års undersökning)

Information till klassföreståndare/lärare/berörd skolpersonal om Brottsförebyggande rådets undersökning bland elever i årskurs nio

Hej!

Er klass har blivit slumpmässigt utvald att delta i Brottsförebyggande rådets (Brå) riksomfattande enkätundersökning bland elever i *årskurs nio*, som rektorn tidigare fått information om. Eleverna får anonymt fylla i ett frågeformulär.

Det övergripande syftet med undersökningen är att få en bild av omfattningen av utsatthet för brott samt delaktighet i våld, stöld och andra problembeteenden (skolk, droganvändning) bland dagens unga. Enkäten innehåller även vissa frågor om attityder, fritidsvanor och sociala bakgrundsförhållanden. Svaren på dessa frågor bidrar med ytterligare relevant information och ger underlag för forskning om riskfaktorer för olika problembeteenden och förebyggande åtgärder. Det är landets enda rikstäckande och regelbundet återkommande undersökning om skolelevers situation i dessa avseenden. Kontinuiteten innebär att utvecklingen på området kan studeras. Undersökningens resultat kommer att publiceras i en kommande Brå-rapport. Vilka skolor som medverkat är anonymt.

Vi ber er hjälpa till att genomföra undersökningen på följande vis:

- Dela ut enkäten tillsammans med svarskuvert till var och en av eleverna, förslagsvis på "klassens timme" eller någon annan lämplig lektion. Obs! Om det är en åldersintegrerad klass delas enkäten endast ut till de elever som går i *nian*. Formuläret tar i regel mellan 20 och 30 minuter att fylla i, men en del elever kan behöva en hel lektion på sig. Tala om för eleverna att de är anonyma och att medverkan är frivillig. Undersökningen bör *helst* genomföras någon gång under vecka 49, 50 eller 51. Om det av någon anledning inte är möjligt går det även att genomföra enkäten efter jullovet.
- Se till att det är *tyst och lugnt* i klassen så att ingen elev störs eller påverkas av de övriga, eftersom enkäten ska besvaras individuellt. Det kan vara bra om man inte sitter alltför nära varandra i klassrummet. Låt inte de elever som är lite långsammare bli stressade. Det är bra om elever som är klara kan sysselsättas med någon annan uppgift tills alla har fyllt i enkäten.
- Det är önskvärt att varje elev vid undersökningstillfället har tillgång till en blyertspenna och ett suddgummi om han eller hon råkar kryssa fel och vill ändra sitt svar. Användande av tusch- eller bläckpennor kan

försvara inkodningen av enkätsvaren. Ha om möjligt med extrapennor och suddgummin till lektionen så att elever som saknar detta kan låna under ifyllandet.

- Kommer det upp frågor om något i enkäten, be eleven svara så som hon eller han uppfattar frågan och i marginalen ange vad det var som var tveksamt. Undvik att gå omkring i klassrummet och hjälpa elever eftersom det kan påverka deras känsla av anonymitet. Men ha gärna ett eget exemplar av enkäten att titta i om det kommer någon fråga om t.ex. betydelsen av ett visst ord.
- När eleven är klar lägger hon eller han enkäten i sitt kuvert och klistrar igen det. Samla in elevernas kuvert och lägg dem i den bifogade svarsbrevpåsen. Fyll i antalet inskrivna elever i klassen samt antalet frånvarande elever på utsidan av brevpåsen och lägg den sedan på utgående post. Den är redan frankerad och adresserad.
- Vi bifogar också en ”uppsamlingspåse” för frånvarande elever. Det är önskvärt att även de får möjligt att besvara enkäten. Frånvarande elever kan fylla i enkäten vid ett senare lämpligt tillfälle, gärna innan 2012-01-14.

För resultatens kvalitet är det av största vikt att så många elever som möjligt besvarar enkäten.

Vid frågor går det bra att kontakta projektledare Jonas Ring på telefonnummer 08-504 454 11 eller utredare Kerstin Nelander på telefon 08-401 87 98.

Tack på förhand för er medverkan!

Vänliga hälsningar

Annika Eriksson
Enhetschef, Brå

HEJ!

Vi på Brottsförebyggande rådet gör just nu en stor undersökning bland ungdomar. Vi vill kunna beskriva hur dagens unga har det inom skola, familj och på fritiden samt vad de tycker om en del olika saker. Vi är också intresserade av *hur ofta unga råkar ut för brott* och *hur ofta unga begår brott*. Du hjälper oss genom att fylla i den här enkäten.

Skriv inte ditt namn! Du får vara helt anonym och ditt deltagande är frivilligt. Ingen skolpersonal, förälder eller polis kommer att få se dina svar. Inga fler frågor än de som finns i denna enkät kommer att ställas, och du behöver inte känna dig orolig. Svaren kommer endast att användas till forskning.

Det är viktigt att du svarar så uppriktigt du kan. Just ditt svar är precis lika viktigt som dina klasskamraters svar. För att alla ska kunna svara i lugn och ro är det bra om ni inte pratar eller stör varandra under ifyllandet.

Besvara varje fråga i tur och ordning genom att sätta ett kryss i rutan () för det svar som *bäst stämmer in på dig*. Ibland får du sätta fler än ett kryss när det står så. Om det är en streckad linje (som den här:) betyder det att du själv fyller i svaret där.

När du gjort klart och kontrollerat att du inte missat någon fråga lägger du ditt svar i svarskuvertet och *klistrar igen det*. Din lärare samlar in kuverten och skickar in dem öppnade till oss.

OBS! Använd helst blyertspenna när du fyller i enkäten om du har möjlighet, så att du kan suddas och ändra om du råkar kryssa fel.

Du är välkommen att höra av dig till oss om det är något du undrar över. Du kan också skriva dina funderingar på sista sidan efter att du fyllt i alla svar.

UNGDOMSUNDERSÖKNINGEN

Brottsförebyggande rådet
Box 1386
111 93 Stockholm
Sigrid Granath, Personuppgiftsombud
tfn 08-401 87 27

**TACK
FÖR DIN MEDVERKAN!**

DEL A. Först kommer en del frågor om dig själv.

Hur gammal är du?

..... år

Är du en flicka eller pojke?

flicka pojke

I vilket land föddes du och dina föräldrar?

	Sverige	Annat land (Skriv även landets namn)
jag själv	☐	☐
mamma	☐	☐
pappa	☐	☐

Vad bor du i för typ av hus?

villa/fristående enfamiljshus radhus/kedjehus/parhus lägenhet annat

Vilka personer bor du tillsammans med?

Fler än ett kryss tillåtet! Om dina föräldrar inte bor tillsammans och du ibland bor hos mamma och ibland hos pappa, kryssa då i det som gäller där du OFTAST bor. Om du bor lika mycket hos båda, kryssa i det som gäller där du bor just nu.

mamma
 pappa
 styvmamma
 styvpappa
 stycken bröder
 stycken systrar
 andra personer:

Är dina föräldrar skilda/separerade? nej ja

Har din mamma något arbete?

ja
 nej → hon är arbetslös
 hon studerar
 hon är långvarigt sjuk/förtidspensionerad
 annan orsak

Vilket slags arbete gör din mamma eller gjorde din mamma när hon senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad din mamma gör/gjorde på jobbet!

.....

.....

Har din pappa något arbete?

- ja
- nej → han är arbetslös
- han studerar
- han är långvarigt sjuk/förtidspensionerad
- annan orsak
-

Vilket slags arbete gör din pappa eller gjorde din pappa när han senast arbetade?

Skriv gärna både vad yrket heter och vad din pappa gör/gjorde på jobbet!

.....

.....

Har dina föräldrar universitets-/högskoleutbildning?

- mamma: nej ja vet inte
- pappa: nej ja vet inte
-

Gick du på dagis (daghem) när du var liten?

- nej ja
-

Hade din familj någon bil när du var liten (innan du började skolan)?

- nej ja vet inte/minns inte
-

Har du ett eget rum hemma (där du bor just nu)?

- nej ja
-

Har du en egen dator hemma (som bara du använder)?

- nej ja
-

Fortsätt på nästa sida!

DEL B. I detta avsnitt får du svara på om du själv **blivit utsatt** för någon av följande händelser under **de senaste 12 månaderna**.

Har du någon gång under de senaste 12 månaderna råkat ut för att...

...någon stulit din cykel? nej ja, 1 gång ja, 2 gånger eller fler } Om "ja": Gjordes polisanmälan om saken **den senaste gången det hände?**
 nej ja vet inte

...någon stulit din plånbok? nej ja, 1 gång ja, 2 gånger eller fler } Om "ja": Gjordes polisanmälan om saken **den senaste gången det hände?**
 nej ja vet inte

...någon stulit annan värdefull sak från dig? nej ja, 1 gång ja, 2 gånger eller fler } Om "ja": Gjordes polisanmälan om saken **den senaste gången det hände?**
 nej ja vet inte

Har någon med avsikt **slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld** vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, så att du skadades så mycket att du blev tvungen att besöka **sjuksyster, läkare eller tandläkare**?

nej ja, 1 gång ja, 2 gånger eller fler ⇒ **Var någonstans hände det den senaste gången?** **Blev händelsen polisanmäld?**
 i skolan/på skolgården nej ja
 i mitt hem vet inte
 hemma hos annan
 på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/hållplats/station
 annanstans (t.ex. på gatan/disco/fritidsgård etc.)

Har någon med avsikt **slagit dig, sparkat dig eller utsatt dig för annat våld** vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, så att du fick ont, men inte behövde söka sjukvård?

nej ja, 1 gång ja, 2 gånger eller fler ⇒ **Var någonstans hände det den senaste gången?** **Blev händelsen polisanmäld?**
 i skolan/på skolgården nej ja
 i mitt hem vet inte
 hemma hos annan
 på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/hållplats/station
 annanstans (t.ex. på gatan/disco/fritidsgård etc.)

Har du under de senaste 12 månaderna blivit hotad så att du känt dig allvarligt rädd?

☐ nej	☐ ja, 1 gång	⇒	Var någonstans hände det den senaste gången?	<u>Blev händelsen polisanmäld?</u>	
	☐ ja, 2 gånger eller fler	⇒		☐ i skolan/på skolgården	☐ nej ☐ ja
				☐ i mitt hem	☐ vet inte
				☐ hemma hos annan	
				☐ på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/hållplats/station	
				☐ annanstans (t.ex. på gatan/disco/fritidsgård etc.)	

Har någon under det senaste 12 månaderna hotat dig med stryk eller vapen eller använt våld mot dig för att få pengar eller andra värdesaker?

☐ nej	☐ ja, 1 gång	⇒	Var någonstans hände det den senaste gången?	<u>Blev händelsen polisanmäld?</u>	
	☐ ja, 2 gånger eller fler	⇒		☐ i skolan/på skolgården	☐ nej ☐ ja
				☐ i mitt hem	☐ vet inte
				☐ hemma hos annan	
				☐ på buss/tåg/tunnelbana/spårvagn/hållplats/station	
				☐ annanstans (t.ex. på gatan/disco/fritidsgård etc.)	

DEL C. Här gäller frågorna vad *din* inställning är till följande saker. Kryssa i ditt svar efter varje aktivitet!

					
	DET VILL JAG ABSOLUT INTE	DET VILL JAG KNAPPAST	"NJA"	DET VILL JAG MÖJLIGEN	DET VILL JAG ABSOLUT
Se på riktigt blodiga skräckfilmer...	☐	☐	☐	☐	☐
Hoppa "bungy-jump"...	☐	☐	☐	☐	☐
Spela kort om pengar (100 kr)...	☐	☐	☐	☐	☐
Städa i ditt rum, ifall det är stökigt...	☐	☐	☐	☐	☐
Gå på museum och titta på gamla saker...	☐	☐	☐	☐	☐
Ha stilla helgkvällar med familjen framför TV:n...	☐	☐	☐	☐	☐
Ha det tyst och lugnt omkring dig...	☐	☐	☐	☐	☐
Åka gummiflotte nedför en vild fors...	☐	☐	☐	☐	☐
Plötsligt låtsas drunkna, på skoj...	☐	☐	☐	☐	☐
Gå fram och börja snacka med folk du inte känner (t.ex. på en fest)...	☐	☐	☐	☐	☐
Dansa till musik så hög att väggarna skakar...	☐	☐	☐	☐	☐
Bli hypnotiserad...	☐	☐	☐	☐	☐
Leva för dagen, strunta i morgondagen...	☐	☐	☐	☐	☐

DEL D.

Ibland händer det att människor gör saker som egentligen inte är tillåtna. Nu kommer ganska många frågor som handlar om ifall du gjort något sådant någon gång under de senaste 12 månaderna. Kom ihåg att du är anonym och att du kan svara ärligt utan att behöva vara orolig.

Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

Skolkat från skolan en hel dag?

- ingen gång 1-2 ggr (enstaka tillfälle) 3-5 ggr (några gånger) 6-10 ggr (ganska många gånger) 11-50 ggr (ofta) mer än 50 ggr (mycket ofta, en gång i veckan eller mer)
-

Åkt buss, spårvagn, tunnelbana, pendeltåg eller tåg utan att betala (tjuvåkt)?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Kört bil eller mc utan körkort eller körkortstillstånd?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Med flit förstört telefonhytt, gatlykta, fönster, någons cykel eller annan sak som inte var din?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Klottrat så kallade "tags" eller andra ord med tusch eller sprayfärg någonstans?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Utan tillstånd gjort större graffitimålning med flera olika sprayfärger på exempelvis en betongvägg?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

Stulit (snattat) något i affär eller varuhus?

- ingen gång 1-2 ggr (enstaka tillfälle) 3-5 ggr (några gånger) 6-10 ggr (ganska många gånger) 11-50 ggr (ofta) mer än 50 ggr (mycket ofta, en gång i veckan eller mer)
-

Använt förfalskat ID-kort?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Skaffat dig pengar genom att lura folk?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit pengar från en telefonautomat eller varuautomat?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit något från skolan?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit något från ditt hem? (exempelvis alkohol, cigaretter eller annat)

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit en cykel?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit en moped eller motorcykel?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit en bil?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit något ur en bil?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Stulit något ur någons ficka?

- ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr
-

Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

Ryckt en väska, plånbok eller liknande från någon du inte känner?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Stulit något annat som vi inte frågat om?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Brutit dig in i en bostad eller annan byggnad?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Köpt något som du vet var stulet?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Sålt något som du vet var stulet?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Haft en kniv med dig (som vapen) när du gått ut?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Hotat någon med stryk eller vapen för att få pengar eller andra värdesaker?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Utan tillåtelse tänt eld på något värdefullt, till exempel en lada, bil, skog eller byggnad som inte tillhörde dig?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Med avsikt slagit någon (som inte tillhör din familj) så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Med avsikt slagit någon som tillhör din familj så att han/hon behövde sjukvård?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Slagit någon så att han/hon fick ont, men inte så att det behövdes sjukvård?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Med avsikt skadat någon med en kniv eller annat vapen?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Så några frågor om droger...

Hur många gånger har du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna?

Druckit öl, vin, sprit eller annan alkohol så du känt dig berusad?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Rökt hasch eller marijuana?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Provat annan narkotika?

(t.ex. amfetamin, heroin, ecstasy eller liknande)

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Sniffat?

(t.ex. thinner, tändargas)

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Sålt hasch eller marijuana?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Sålt annan narkotika?

ingen gång 1-2 ggr 3-5 ggr 6-10 ggr 11-50 ggr mer än 50 ggr

Har du någonsin stulit eller snattat något av följande från en affär eller ett varuhus?

Markera i så fall den saken eller de sakerna med kryss. Om du aldrig gjort något av detta, kryssa i "Nej"-rutan nedan.

☐ godis	☐ jeans	☐ parfym/smink/hårgelé eller liknande	☐ mobil/mobiltillbehör
☐ läsk/chips/snacks	☐ andra kläder	☐ cd-skiva/dvd-film/tv-spel	☐ någon annan elektronikpryl
☐ folköl/cider	☐ skor	☐ halskedja/smycke/klocka	☐ någon annan sak
☐ Nej, inget av detta			
-

Har du någonsin åkt fast för polisen för något du gjort?

- nej ja, 1 gång
 ja, 2 gånger
 ja, 3 gånger eller mer

Om ja: Hur gammal var du första gången du åkte fast? år

Har någon från socialen (socialtjänsten) pratat med dig på grund av att du åkt fast?

- nej ja, en gång ja, flera gånger

Fortsätt på nästa sida!

DEL E. Denna del handlar bland annat om din fritid, skolan, kompisar och hur du kommer överens med dina föräldrar. Markera med ett kryss efter varje fråga det svar som bäst stämmer in på dig!

Brukar du komma bra överens med din mamma tycker du?

- aldrig träffar aldrig mamma
 oftast inte
 lika mycket bra som dåligt
 för det mesta
 alltid
-

Kan du vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med din mamma?

- absolut inte knappast kanske ("beror på") antagligen ja, absolut
 träffar aldrig mamma
-

Brukar du komma bra överens med din pappa tycker du?

- aldrig träffar aldrig pappa
 oftast inte
 lika mycket bra som dåligt
 för det mesta
 alltid
-

Kan du vanligtvis prata om precis allt (t.ex. problem) med din pappa?

- absolut inte knappast kanske ("beror på") antagligen ja, absolut
 träffar aldrig pappa
-

Hur ofta går du och din mamma/pappa ut tillsammans för att göra något trevligt ihop (till exempel gå på bio eller liknande)?

- aldrig
 högst en gång om året
 det händer några gånger om året
 någon gång i månaden
 flera gånger i månaden
-

Brukar dina föräldrar veta var du är ifall du går ut på kvällen?

- nej, aldrig ganska sällan ibland för det mesta ja, alltid
-

Brukar dina föräldrar veta vilka du träffar ifall du går ut på kvällen?

- nej, aldrig ganska sällan ibland för det mesta ja, alltid
-

Måste du komma hem en viss bestämd tid på helgerna?

- nej, aldrig ganska sällan ibland för det mesta ja, alltid
-

Kräver dina föräldrar att du i förväg talar om vad du ska göra om du vill gå ut t.ex. en fredagskväll?

- nej, aldrig ganska sällan ibland för det mesta ja, alltid

Har du någon gång varit borta från ditt hem en hel natt utan tillåtelse?

- nej ja, 1-2 gånger ja, 3 gånger eller fler
-

Vad tror du dina föräldrar skulle tycka ifall du skolkade ifrån skolan ett par dagar?

- inte bry sig alls
 inte bry sig så mycket
 tveksamt vad de skulle tycka
 de skulle bli ganska arga, besvikna eller ledsna
 de skulle bli mycket arga, besvikna eller ledsna
-

Brukar du trivas bra i skolan?

- aldrig
 oftast inte
 lika mycket bra som dåligt
 för det mesta
 alltid
-

Är dina lärare bra tycker du?

- ingen är bra de flesta är inte bra lika många bra som dåliga de flesta är bra alla är bra
-

Har det hänt att du riktigt sett fram emot att gå till skolan?

- nej, aldrig ganska sällan ibland ganska ofta ja, ofta
-

Hur viktigt tycker du det är att få bra betyg?

- inte viktigt alls knappast viktigt varken viktigt eller oviktigt ganska viktigt mycket viktigt
-

Tycker du man borde ta bort betygen?

- nej ja vet inte/tveksam
-

Vad hade du för betyg i följande ämnen förra terminen?

	inte godkänd	godkänd	väl godkänd	mycket väl godkänd
Svenska	☐	☐	☐	☐
Engelska	☐	☐	☐	☐
Matematik	☐	☐	☐	☐
Kemi/NO	☐	☐	☐	☐
Idrott	☐	☐	☐	☐

Röker eller snusar du regelbundet (minst flera gånger i veckan)? Fler än ett kryss tillåtet!

- nej, varken röker eller snusar regelbundet ja, jag röker ja, jag snusar
-

Brukar du besöka något av följande minst ett par gånger i månaden på din fritid? Flera kryss tillåtet!

☐ Fritidsgård	☐ Kyrka/församlingslokal	☐ Föreningslokal	☐ Köpcentrum
☐ Biograf	☐ Ridhus/stall	☐ Scoutträff/friluftsförbundet	☐ Klädaffär
☐ Cafeteria/fik	☐ Diskotek	☐ Museum/konstutställning	
☐ Bibliotek	☐ Fest	☐ Solarium	
☐ Sporthall/simhall	☐ Korvkiosk	☐ Skateboardramp	
☐ Idrottsplats	☐ Hamburgerbar	☐ Flipper/biljard/spelhall	
☐ Dansträning	☐ Musikundervisning/kör	☐ Styrketräningslokal	
☐ Teatergrupp	☐ Replokal	☐ Rock/popkonsert	☐ Nej, inget av detta

Hur ofta ungefär brukar du surfa på internet på din fritid?

- mindre än en gång i veckan 1-2 ggr veckan 3-4 ggr i veckan 5 ggr i veckan eller mer

Har du sett mobbning på din skola?

- nej, aldrig ganska sällan ibland ofta

Har du råkat ut för att bli mobbad?

- nej, aldrig ganska sällan ibland ofta

Har du mobbat andra?

- nej, aldrig ganska sällan ibland ofta

Hur ofta brukar du vanligtvis träffa kompisar på kvällarna?

- mindre än en kväll i veckan
 1-2 kvällar i veckan
 3-4 kvällar i veckan
 5-6 kvällar i veckan eller mer

Brukar du oftast vara tillsammans med en kompis eller är ni fler tillsammans när ni träffas?

- träffar sällan kompisar jag brukar oftast vara med en kompis lika mycket med en som med flera kompisar jag brukar oftast vara med flera kompisar samtidigt

Hur ofta brukar du umgås med kompisar som är minst två år äldre än du?

- aldrig ganska sällan ibland ganska ofta ofta

Är de kompisar du träffar på fritiden mest killar eller tjejer, eller är det blandat?

- träffar sällan kompisar det är mest tjejer blandat, lika mycket tjejer som killar det är mest killar

Är du tillsammans med någon kille/tjej?

- nej ja

Hur ofta brukar du, ensam eller med kompisar...

	mindre än en dag i veckan	1-2 dagar i veckan	3-4 dagar i veckan	5 dagar i veckan eller mer
...vara vid någon typ av centrum eller liknande samlingspunkt på kvällarna?	☐	☐	☐	☐
...vara ute utan att göra något speciellt, annat än att bara "driva omkring"?	☐	☐	☐	☐

Kryssa i om följande påståenden om kompisar stämmer med hur det är för dig!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	lika mycket stämmer som inte stämmer	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis	vet inte
Mina kompisar ställer gärna upp för mig om jag behöver hjälp med något...	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mina kompisar betyder faktiskt väldigt mycket för mig...	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag respekterar verkligen mina vänners åsikter...	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tror du att dina kompisar skulle tycka att det var okej ifall du...

...drack dig full?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...skolkade ett par dagar?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...tog något i en affär?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...provade hasch?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...tog en bil?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...slog ner en person som sa något förolämpande?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...gjorde en större graffitimålning?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej

Har någon av dina kompisar (de du oftast umgås med) gjort något av följande, som du vet om?

tagit något utan att betala i en affär?	☐ nej	☐ ja
förstört någonting?	☐ nej	☐ ja
brutit sig in någonstans?	☐ nej	☐ ja
slagit ner någon?	☐ nej	☐ ja
åkt fast för polisen?	☐ nej	☐ ja

Hur många av de kompisar som du brukar umgås med på fritiden har begått något brott, som du vet om?

ingen en kompis två kompisar tre eller fler kompisar

Kryssa i om följande påståenden stämmer överens med vad du tycker/känner!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer knappast	tveksamt om det stämmer eller inte	det stämmer delvis	ja, det stämmer precis
Risken att åka fast om man snattar är nog ganska liten	☐	☐	☐	☐	☐
Risken att åka fast om man stjälar en cykel är nog ganska liten	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag hittade en mobil skulle jag lätt kunna behålla den utan att få dåligt samvete	☐	☐	☐	☐	☐
Om man hittar en plånbok på gatan med 500 kr i, bör man lämna in den till polisen så att ägaren kan få tillbaka den	☐	☐	☐	☐	☐

Fortsätt på nästa sida!

Skulle du tycka det var okej ifall dina kompisar...

...drack sig fulla?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...skolkade ett par dagar?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...tog något i en affär?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...provade hasch?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...tog en bil?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...slog ner en person som sa något förolämpande?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej
...gjorde en större graffitimålning?	☐ helt okej	☐ ganska okej	☐ tveksam	☐ knappast okej	☐ inte okej

Kryssa i om följande påståenden stämmer överens med hur du tror att du skulle göra!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	tveksamt om det stämmer eller inte	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Om jag hittar en tappad plånbok med 500 kr i så kommer jag faktiskt att ta pengarna	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag ser en bra cykel som någon glömt låsa, så kommer jag nog att ta den	☐	☐	☐	☐	☐
Om det är en sak som jag absolut vill ha i en affär, så kommer jag att försöka sno den	☐	☐	☐	☐	☐
Om en två år yngre elev kallar mig för något dumt, så kommer jag slå till den eleven	☐	☐	☐	☐	☐

Kryssa i om följande påståenden stämmer överens med vad du tycker!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer knappast	tveksamt om det stämmer eller inte	det stämmer delvis	ja, det stämmer precis
Det är viktigt att tala om för polisen om någon vandaliserar skolan	☐	☐	☐	☐	☐
På det hela taget gör polisen ett bra jobb tycker jag	☐	☐	☐	☐	☐
Jag litar på att jag skulle få en rättvis behandling av polisen om jag råkade bli misstänkt för ett brott som jag inte har begått	☐	☐	☐	☐	☐

Hur fel tycker du det är för en ungdom att göra följande saker?

	inte fel alls	knappast fel	tveksam	fel	mycket fel
Åka moped utan att ha hjälm	☐	☐	☐	☐	☐
Ta godis för 10 kronor i en kiosk utan att betala	☐	☐	☐	☐	☐
Ta ett par jeans i en butik	☐	☐	☐	☐	☐
Bryta sig in i en sommarstuga för att se efter om det finns något att ta	☐	☐	☐	☐	☐
Använda våld för att få respekt	☐	☐	☐	☐	☐

Kryssa i hur du tycker följande påståenden stämmer in på hur du är som person!

	nej, det stämmer inte alls	det stämmer ganska dåligt	det varken stämmer eller inte stämmer	det stämmer ganska bra	ja, det stämmer precis
Jag gör ofta saker impulsivt utan att tänka efter i förväg	☐	☐	☐	☐	☐
Jag gör det jag känner för, utan tanke på om det är bra eller dåligt på längre sikt	☐	☐	☐	☐	☐
Ibland tar jag risker bara för att det är kul	☐	☐	☐	☐	☐
Jag tar gärna risker även om det kan vara farligt	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har ganska lätt för att bli arg	☐	☐	☐	☐	☐
När jag blir arg har jag svårt att låta bli att skrika, smälla igen dörrar och liknande	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har ofta tyckt det varit svårt att sitta still en längre stund, t.ex. på en lektion	☐	☐	☐	☐	☐
Jag försöker undvika svåra uppgifter	☐	☐	☐	☐	☐
Om jag tvingas vänta en stund på exempelvis en buss blir jag lätt rastlös	☐	☐	☐	☐	☐

Nu var det slut!

Hur tycker du att det var att svara på dessa frågor? Flera kryss tillåtet!

☐ tråkigt	☐ roligt	
☐ meningslöst	☐ intressant	
☐ jobbigt	☐ helt okej	☐ varken roligt eller tråkigt
☐ svårt ibland	☐ ganska lätt	☐ vet inte

Här kan du skriva om du har några övriga synpunkter eller funderingar.

.....

.....

.....

.....

.....

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Om du vill tala med någon om din situation i skolan eller i ditt liv kan du kontakta din skolkurator, skolsköterska, ungdomsmottagning eller någon annan vuxen som du har förtroende för.

